

NOTITIE

Bestemd voor: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Afkomstig van: Sovon Vogelonderzoek Nederland
Datum: 5 juni 2023
Notitie-nummer: 2022.130d

Betreft: Kerninformatie jachtsoorten per provincie

Aanleiding

In 2022 is de landelijke Staat van Instandhouding van de zogenaamde jachtsoorten, waaronder Wilde Eend, Fazant en Houtduif, als *matig ongunstig* of als *zeer ongunstig* beoordeeld (Sovon, 2022)ⁱ. Deze beoordelingen gaan over de landelijke Staat van Instandhouding, de situatie van de populatieontwikkeling kan per provincie echter verschillen. De Minister voor Natuur en Stikstof heeft in haar kamerbrief van 14 april 2022 aangegeven meer inzicht te willen krijgen in de situatie van Wilde Eend, Fazant en Houtduif per provincie.

Rapportage

Voor elke soort is per provincie een factsheet opgesteld waarin ingegaan wordt op het voorkomen en de ontwikkeling van de betreffende soort in die provincie. De basis hiervoor zijn de meest recente beschikbare verspreiding- en trendgegevens van Sovon van de soorten op landelijke schaal en per provincie. Daarnaast is gebruik gemaakt van gebiedspecifieke informatie, mits beschikbaar, zoals provinciale of regionale avifauna's, onderzoeken of inventarisaties. Ook wordt ingegaan op de bijdrage aan de landelijke Staat van Instandhouding.

Uit de factsheets per soort per provincie kan worden geconcludeerd dat er grote onderlinge verschillen zijn in aanwezigheid van een soort. Omdat de individuele factsheets ingaan op de situatie per provincie, is er geen overzicht van de onderlinge verhoudingen tussen de provincies. Aanvullend op de provinciale beschrijvingen, wordt in deze toelichting kort ingegaan op de onderlinge verhoudingen. Het betreft een duiding over de verschillen tussen de provincies, of en hoe deze te verklaren zijn en of dit van invloed is op de bijdragen aan de landelijke Staat van Instandhouding. Voor de landelijke analyse per soort wordt verwezen naar het rapport Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst (Sovon, 2022)ⁱ.

Gebruik Staat van Instandhouding

Vogels hebben in de regel een grote actieradius en zijn vaak onderdeel van een flyway-populatie of een grotere biogeografische populatie. Dat betekent dat populaties functioneel gezien over een groter gebied samenhangen en daarbinnen een specifieke verspreiding kennen. Ontwikkelingen binnen een deel van het verspreidingsgebied, bijvoorbeeld een provincie, kunnen daardoor impact hebben op de Staat van Instandhouding van de totale functionele populatie. Daarentegen hoeven veranderingen in het broedgebied hier (in Nederland) niet van invloed te zijn op het aantal overwinterende of doortrekkende vogels. Dit kan leiden tot verschillen in trends tussen broedvogels en niet-broedvogels binnen Nederland. Wanneer de broedomstandigheden bijvoorbeeld in Nederland verslechteren, kan dit leiden tot een negatieve trend van de landelijke broedvogelpopulatie. Als deze soort in de winterperiode een ander landgebruik heeft, dat minder onder druk staat en de winterpopulatie aangevuld wordt met individuen van buiten Nederland, dan zal dit mogelijk leiden tot een positievere trend van de winterpopulatie. De Staat van Instandhouding op nationaal niveau dient daarmee voor veel vogelsoorten in een groter perspectief bekeken te worden (zie o.a. Bijlsma *et al.* 2019). De

daadwerkelijke, ecologische staat is eigenlijk alleen voor de gehele functionele populatie, zoals een flyway, te beoordelen.

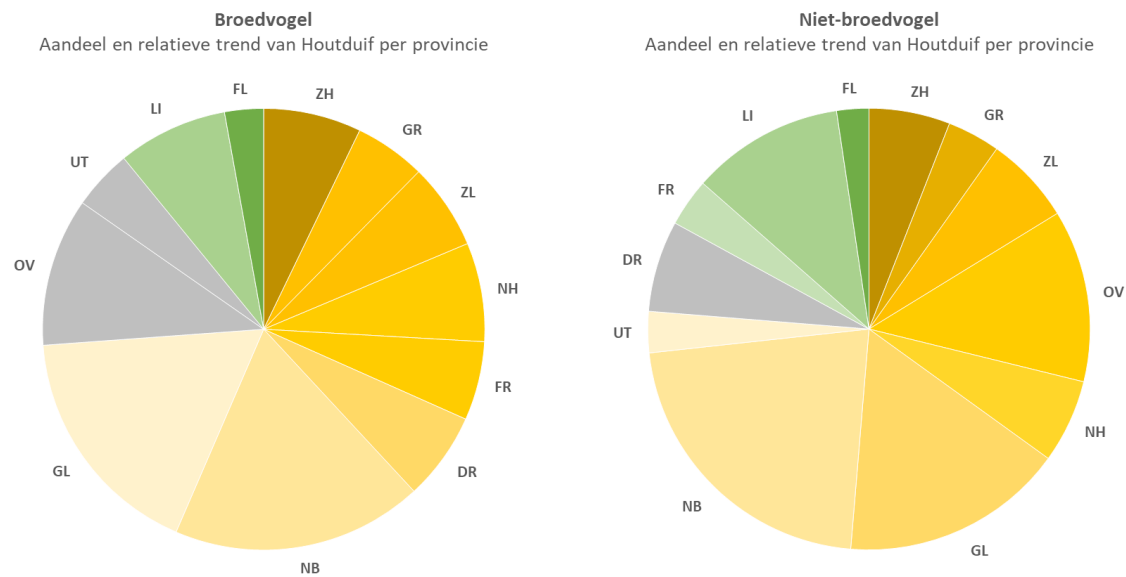
Gezien het voorafgaande kan gesteld worden dat zeker de omvang van de provincies te klein is om voor de hier voor komende vogelpopulaties een eigen Staat van Instandhouding te bepalen. Daarvoor zijn de relaties tussen de diverse deelpopulaties over de provinciegrenzen heen te groot. Wel kan de bijdrage van een provincie aan de nationale Staat van Instandhouding weergegeven worden. Daarbij kan gekeken worden naar de populatietrend, die is over het algemeen zeer bepalend voor de beoordeling van de Staat van Instandhouding. Als dat gecombineerd wordt met informatie over het totale populatieaandeel dat van een vogelsoort in een bepaalde provincie voorkomt, kan er een goed oordeel worden gegeven over de 'bijdrage' van de provincie aan de landelijke Staat van Instandhouding. Over het algemeen geldt dan dat de trend in de provincies met het hoogste aandeel van de nationale populatiegrootte het meest bepalend is voor de landelijke trend. Vaak is dat ook terug te zien in de overeenkomst in richting en grootte van de populatietrend. Daar staat tegenover dat de trend in provincies met lage populatie-aandelen af kunnen wijken en soms zelfs kunnen contrasteren met de landelijke trend. Op de totale populatie en de landelijke Staat van Instandhouding heeft dit echter weinig effect.

Houtduif

De landelijke Staat van Instandhouding van Houtduif als broedvogel is *matig ongunstig* vooral vanwege een matige langjarige afname van de broedpopulatie. Voor de doortrekkende en overwinterende populatie is de Staat van Instandhouding *zeer ongunstig* vanwege een sterk afnemende populatie, verder is er sprake van een matige ongunstige ontwikkeling van het leefgebied

De verspreiding van Houtduiven is in Nederland sterk gecorreleerd aan de hogere zandgronden en een halfopen landschap. De hoogste dichtheden bevinden zich dan ook in het oosten en zuiden van Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant. In de uitgesproken open landbouwgebieden van bijvoorbeeld Flevoland en Friesland is de dichtheid aanzienlijk lager. De hoge dichtheid in het zuidoosten van Nederland wordt de winter verder versterkt doordat deze delen zich binnen de trekbaan van Houtduiven uit Noord-Europa naar Frankrijk en Spanje bevinden. De trend in de provincies met hoge populatie-aandelen is, zoals verwacht, gelijk met de landelijke trend.

In alle regio's, ook met lage populatie-aandelen, valt op dat de hogere dichtheden broedvogels te vinden zijn in (groen) stedelijk gebied en in nog kleinschalige landschappen met. Dit verklaart mogelijk ook de positieve trend van de broedvogelpopulatie in Limburg dat deels sterk verstedelijkt is en lokaal nog kleinschalig landschap betreft (bijvoorbeeld Zuid-Limburg) en Flevoland waar buiten het stedelijk gebied het landschap zeer open is en nauwelijks geschikt leefgebied voorkomt (Figuur 1). De broedvogels in Nederland en met name in het stedelijk gebied, zijn veelal standvogels. De niet-broedvogelpopulatie is aanzienlijk groter doordat deze wordt aangevuld met exemplaren uit het noorden en oosten van Europa. Deze vogels verblijven grotendeels in het landelijke gebied. Dit geldt vooral voor de oostelijke en zuidoostelijke (delen van de) provincies die in de trekbaan liggen, waar een aanzienlijke toename is van houtduiven in de trek- en winterperiode. Ook in de winter worden in alle provincies grote open landbouwgebieden en uitgestrekte bosgebieden gemeden

Figuur 1. Aandeel van de populatie en lange termijn trendweergave van Houtduif per provincie. De omvang van de punt is het populaatieraandeel per provincie, de kleur geeft de trend weer: Groene kleuren zijn een positieve trend (populatie neemt toe), waarbij een donkerdere kleur een sterkere toename betekend. Grijs is een stabiele trend (de populatie blijft gelijk). Gele kleuren zijn een negatieve trend (populatie neemt af), waarbij een donkerdere kleur een sterkere afname betekent.

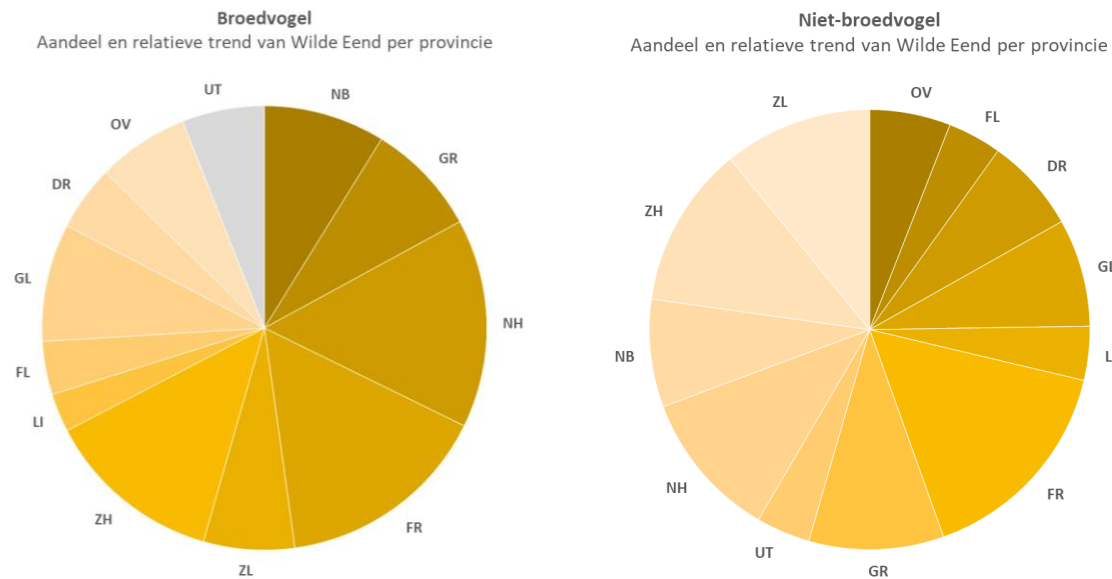
In alle provincies geldt dat de afname van de broedpopulatie verband houdt met de intensivering van de landbouw. Geschikt broedgebied is afgenomen doordat landschapselementen zijn verdwenen en de voedselbeschikbaarheid is afgenomen door het telen van andere gewassen (van graan naar maïs), gecombineerd met een hoog-efficiënte werkwijze waardoor nauwelijks resten achterblijven. Tevens is er een toename in het stedelijke gebied, wat indien voldoende groen aanwezig is, kennelijk een goed alternatief leefgebied vormt. De stedelijke uitbreidingen lijken daarmee in alle regio's de neergang min of meer op te vangen. De afname van de niet-broedvogelpopulatie wordt eveneens gekoppeld aan de afname van beschikbaar voedsel en rustplaatsen in het landbouwgebied. De afname wordt versterkt doordat een deel van de winterpopulatie noordelijker overwintert als gevolg van klimaatverandering (minder strenge winters hoger noordelijk), waardoor het aantal vogels dat Nederland bereikt is verminderd. De totale biogeografische populatie lijkt op niveau te blijven (Birdlife, 2021)ⁱⁱ.

Samengevat kan gesteld worden in alle provincies dezelfde factoren verantwoordelijk zijn voor de ontwikkelingen binnen zowel de broed- als niet-broedvogelpopulatie en dat er bovendien geen grote verschillen zijn in trends. De lokale verschillen lijken goed te verklaren en passen eveneens in het landelijke beeld en de landelijke populatieontwikkeling.

Wilde Eend

De landelijke Staat van Instandhouding van Wilde Eend als broedvogel is *matig ongunstig* vanwege een matige afname van de broedpopulatie, de afname van kwaliteit van het leefgebied en een matig ongunstig toekomstperspectief. Voor de doortrekkende en overwinterende populatie is de Staat van Instandhouding *zeer ongunstig* vanwege een sterk afnemende populatie en een zeer ongunstig toekomstperspectief (Sovon 2022).

De verspreiding van Wilde Eend als broedvogel is sterk gecorreleerd aan Laag-Nederland met veel open water. De hoogste dichtheden bevinden zich dan ook in het noorden en noordwesten van Groningen, Friesland, Noord- en Zuid-Holland, het rivierengebied en de laagveengebieden. Op de hogere zandgronden is de dichtheid aanzienlijk lager en in de uitgestrekte bosgebieden op de stuwwallen ontbreekt de soort grotendeels. De verspreiding is in de winterperiode vergelijkbaar, waarbij de soort echter meer geconcentreerd voorkomt in de grote open wateren van de Randmeren, het rivierengebied, de Delta en de Waddenzee. De trend in de provincies met hoge populatie-aandelen is veelal gelijk met de landelijke trend, wat logisch is omdat die daar voor een groot deel door gevormd wordt.

Figuur 2. Aandeel van de populatie en lange termijn trendweergave van Wilde Eend per provincie. De omvang van de punt is het populatieaandeel per provincie, de kleur geeft de trend weer: Grijs is een stabiele trend (de populatie blijft gelijk). Gele kleuren zijn een negatieve trend (populatie neemt af), waarbij een donkerdere kleur een sterkere afname betekent.

In alle regio's, ook in lage dichtheidsgebieden, zijn de lagergelegen gebieden met water zichtbaar op de verspreidingskaart. Landbouwgebied met sloten, rivieren en plassen komen hierin naar voren, wat onder ander duidelijk zichtbaar is op de grens van Groningen en Drenthe, op de overgang van de Hondsrug naar de veenontginningen. Dit is in de winterperiode nog duidelijker zichtbaar, waarin ook kanalen en beken zichtbaar worden. De niet-broedvogelpopulatie is iets groter dan de broedpopulatie, met name door aanvoer van vogels vanuit Scandinavië en Oost-Europa. De lokale broedpopulatie blijft grotendeels in Nederland, waarbij de populatie zich wel verplaatst naar de grote open wateren en de Waddenzee. Opvallend is dat per regio wel een verschil is in mate van afname. In Zeeland en Zuid-Holland bevindt zich in het Deltagebied een relatief groot aandeel van de winterpopulatie en is de afname relatief beperkt (Figuur 2). De afname in andere delen met hoge concentraties in de winter (Waddengebied en rivierengebied) zijn groter.

In alle provincies geldt dat de afname van de broedpopulatie vermoedelijk verband houdt met de afname van kwaliteit van het broedgebied, met als gevolg een lage kuikenoverleving. De oorzaak hiervan wordt gezocht in intensivering van de landbouw, verslechterd voedselaanbod met een afname van dierlijk voedsel (insecten) en de toename van predatie met een afname van kleinschalige landschapselementen en dekking. Hoe deze factoren op elkaar inwerken en op de totale populatie is nog niet duidelijk. De afname van de niet-broedvogelpopulatie wordt deels in verband gebracht met de afname van lokale broedpopulaties en het overwinteren van vogels dicht bij de noordelijke broedgebieden onder invloed van klimaatverandering. De veranderingen in de landbouw (ontwatering en efficiëntere oogstmethode) zijn mogelijk ook factoren die inwerken op de niet-broedvogelpopulatie. Tot slot, jacht lijkt een beperkte rol te spelen als drukfactor. Zo is het aantal geschoten (en in eendenkooien gevangen) Wilde Eenden sterker afgenomen dan de bij ons aanwezige aantal, waaruit blijkt dat jachtdruk niet de primaire oorzaak is voor de afnemende populaties in Nederlandⁱⁱⁱ.

Omdat de afname in alle provincies optreedt, waarbij niet direct een relatie zichtbaar is tussen de populatie-aandelen en mate van afname (figuur 2), is het aannemelijk dat de knelpunten optreden in heel Nederland en niet regiospecifiek zijn. Ook de flyway-populatie van neemt af (BridLife, 2021)ⁱⁱ.

Fazant

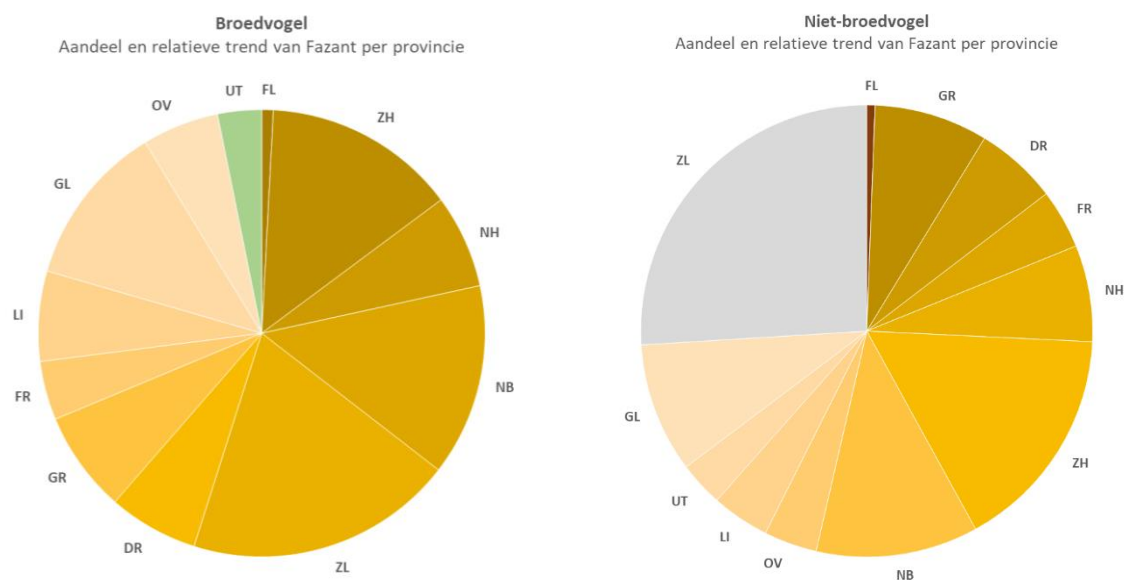
Omdat Fazant een uitgesproken standvogel is, is voor de Staat van Instandhouding geen onderscheid gemaakt tussen broedpopulatie en niet-broedpopulatie en kan deze als één populatie worden

beschouwd. De landelijke Staat van Instandhouding van Fazant is *matig ongunstig* vanwege een afname van de broedpopulatie en de afname van kwaliteit van het leefgebied.

De verspreiding van Fazant is gecorreleerd aan het agrarisch gebied op de kleigronden van Zuidwest- en Noordoost-Nederland en is daar gebonden aan een halfopen landschap. De hoogste dichtheden bevinden zich in Zeeland, verder zijn verspreid door het land kleine kerngebieden zoals Schiermonnikoog, Valthermond en het Binnenveld. In uitgesproken open landbouwgebieden van bijvoorbeeld Flevoland en Friesland is de dichtheid aanzienlijk lager. Dit geldt ook voor de meer uitgestrekte bos- en heidegebieden op de stuwwallen en de zandgronden in Noord-Brabant. De ongelijke verspreiding en dichtheden over het land zijn niet goed te duiden, maar over het algemeen is de soort gebonden aan de meer vochtige biotopen. Dat geldt ook voor de verschillen tussen de broedvogel en niet-broedvogeltrend. De positieve trend in Utrecht (Figuur 3) betreft slechts een klein deel van de populatie en lijkt gebonden aan één bepaald gebied, het Binnenveld. De Zeeuwse broedvogeltrend is negatief, terwijl de niet-broedvogelpopulatie stabiel is.

De sterke, continue afname van de populatie heeft een duidelijke relatie met het stoppen van het uitzetbeleid. Gecombineerd met een toename van predatie, verminderd bijvoeren en koude winters blijkt de soort zich over het algemeen niet goed zelfstandig te kunnen handhaven. Net als bij andere vogelsoorten in het landelijk gebied is ook voor Fazant de kuikenoverleving laag door de afname van beschikbaar voedsel in de vorm van insecten. De winteroverleving wordt negatief beïnvloed door efficiënte oogstmethodes en intensief en effectief landgebruik waardoor nauwelijks nog oogstresten aanwezig zijn en beschutting langs percelen ontbreekt. Of de populatie uiteindelijk in kleine kernen zich op een laag niveau kan handhaven is aannemelijk, maar niet zeker. Opvallend zijn de hogere dichtheden langs de Duitse grens, wat mogelijk verklaard kan worden doordat het uitzetten van Fazanten in aangrenzend Nordrhein-Westfalen nog plaatsvindt. Waarom de dichtheid in Zeeland relatief hoog is, is niet bekend. Door het per EU-land verschillende beleid over Fazant, jacht en uitzetten, is geen goede uitspraak mogelijk over de status op biogeografisch niveau.

Samengevat kan gesteld worden dat in alle provincies dezelfde factoren inwerken op zowel de broed- als niet-broedvogelpopulatie en er geen grote verschillen zijn. De lokale verschillen zijn deels te verklaren en passen eveneens in het landelijke beeld en de landelijke populatieontwikkeling. Door de sterke menselijke invloed op de populatie in het verleden, maar ook nu nog in de grensregio's en vermoedelijk ook lokaal, is van een natuurlijke situatie waarschijnlijk geen sprake.

Figuur 3. Aandeel van de populatie en lange termijn trendweergave van Fazant per provincie. De omvang van de punt is het populatieaandeel per provincie, de kleur geeft de trend weer: Groene kleuren zijn een positieve trend (populatie neemt toe), waarbij een donkerdere kleur een sterkere toename betekent. Grijs is een stabiele trend (de populatie blijft gelijk). Gele kleuren zijn een negatieve trend (populatie neemt af), waarbij een donkerdere kleur een sterkere afname betekent.

ⁱ SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2022. *Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

ⁱⁱ BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. *European Red List of Birds*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

ⁱⁱⁱ SCHEKKERMAN H., VAN DEN BREMER L., VAN DER JEUGD H. & VAN TURNHOUT C. 2016. *Demografische achtergronden van populatietrends van Wilde Eend en Kraakeend in Nederland*. *Limosa* 89: 130-137.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Drenthe - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübbsen 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eitwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Daarnaast zijn lokaal hoge dichtheden aanwezig op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. Als uitgesproken standvogel is de verspreiding in de winter grotendeels gelijk als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In de provincie Drenthe bevindt zich 6% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

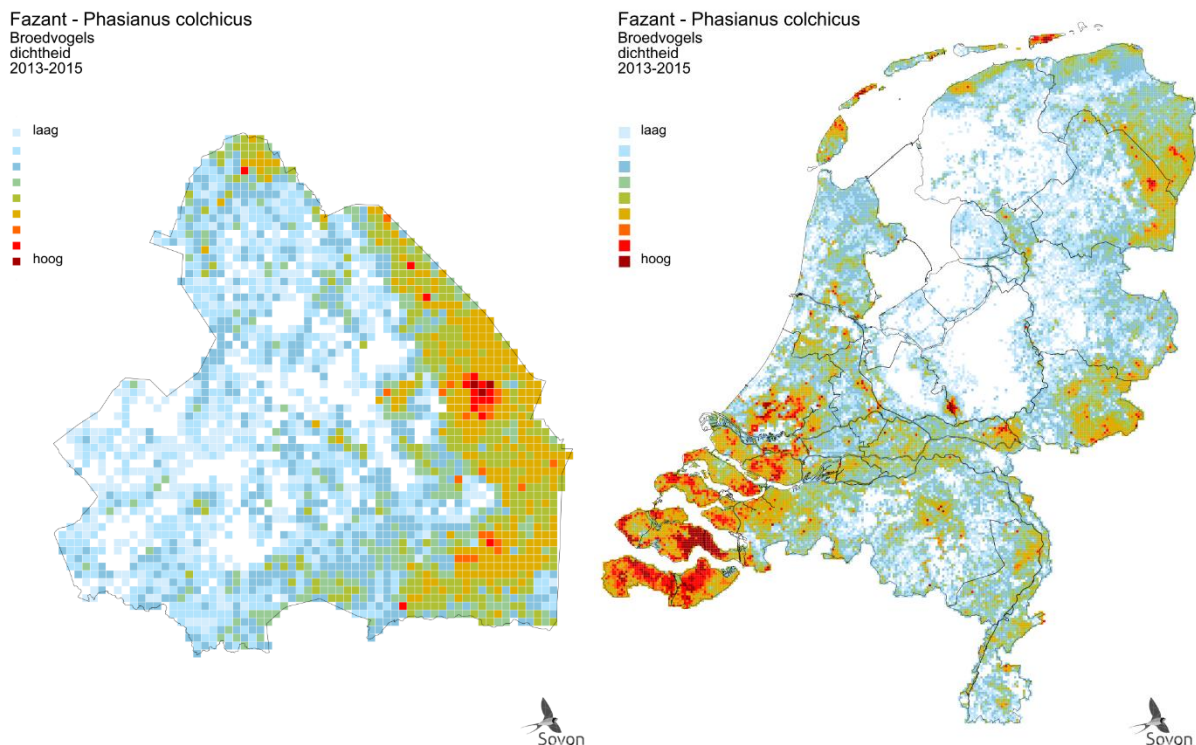
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant wordt in Drenthe met name in het oosten, zuid-oosten en zuiden aangetroffen (figuur 1). Deze hogere dichtheden vallen grotendeels samen met de veenkolonien. In het midden, noorden en zuidwesten van de provincie is de verspreiding minder aaneengesloten en ontbreekt de Fazant zelfs in tal van atlasblokken (Venema 2001). In wintertellingen van 1995-1999 werden de meeste Fazanten waargenomen tussen Valthermond en Musselkanaal (Venema 2001). Ten opzichte van 1998-2000 is de verspreiding van de soort in Drenthe flink afgenomen. De soort kwam in die jaren ook nog in het zuiden van de provincie in hoge dichtheden voor en ook elders waren de dichtheden over het algemeen hoger dan nu (Sovon 2023). In de aangrenzende Duitse deelstaat Niedersachsen is de Fazant ook een wijdverbreide broedvogel (van den Brink *et al.* 1996; Krüger & Sandkühler 2022).

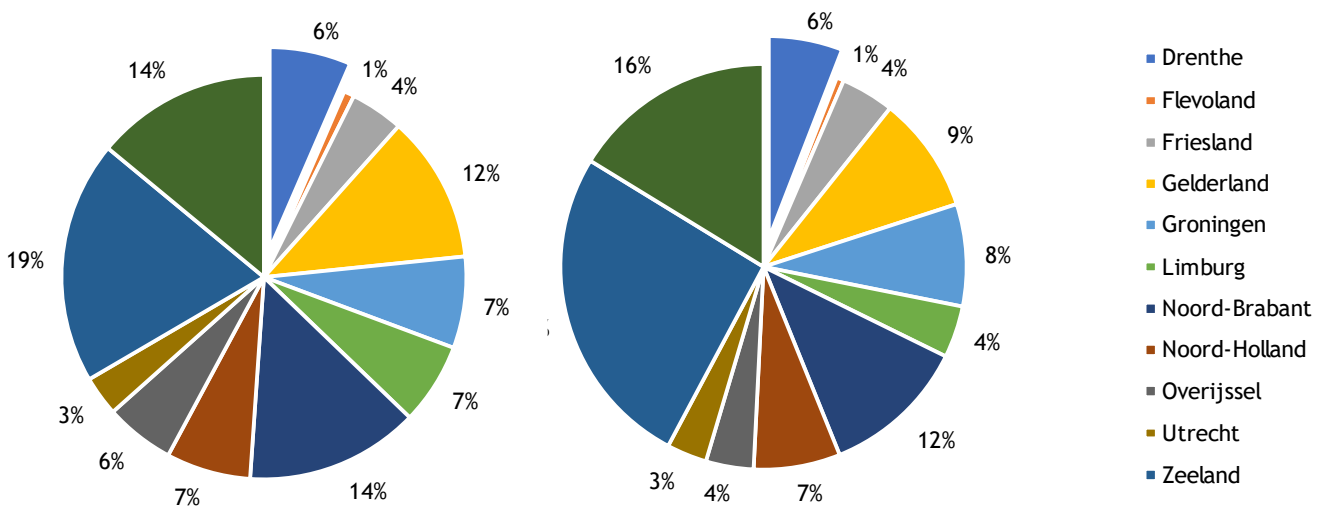
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Drenthe (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Vergeer 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

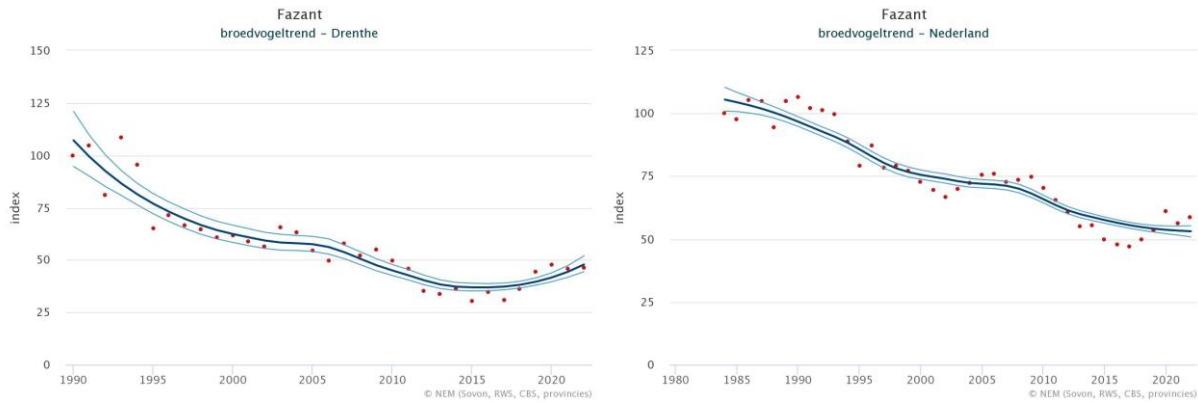
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000 – 26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 6% in de provincie Drenthe bevond (figuur 2, links). Dit komt neer op ca. 1.300-1.600 broedparen, wat in een landelijk perspectief een bescheiden aantal betreft. In de periode 1978-2000 lag de schatting nog op 2.000 – 6.000 broedparen (van den Brink *et al.* 1996). Het aantal broedende hennen ligt waarschijnlijk hoger vanwege de haremstructuur bij deze soort. De Drentse broedpopulatie laat op de lange termijn een matige afname zien van 3,2% per jaar overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Drentse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, overeenkomstig met de landelijke trend een matige afname zien, namelijk van 4,7% (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

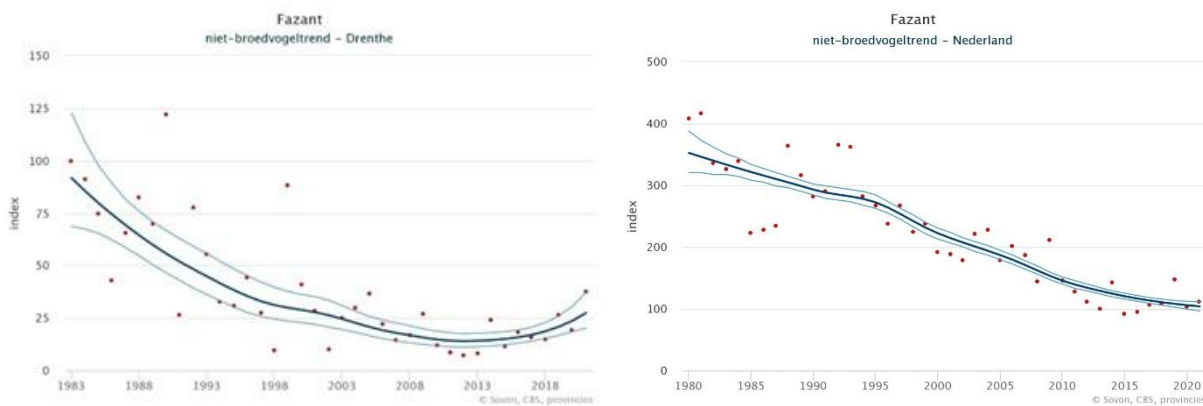
Ook in Drenthe daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In de jaren 1975 – 1980 werd de broedpopulatie nog op 6.500 - 16.000 paar geschat, terwijl dit in 1990 - 1995 maar om 2.000 – 5.000 paar ging (Venema 2001). Specifiek in Zuidwest-Drenthe bedroeg de populatie in 1970 nog 1.920 paren, waarna dit bestand in zowel 1982 als 1990 gehalveerd is. In 1994 waren er nog maar 340 paren over. Op basis van de provinciale trends (figuur 3 en figuur 4) kan gesteld worden dat deze afname gestopt lijkt en de populatie stabiliseert. Net als landelijk, hangt de afname in Drenthe samen met het stoppen met bijvoeren en uitzetten van Fazanten (van den Brink *et al.* 1996). Ook de strenge winters van 1984/1985 en 1985/1986 hebben een rol gespeeld in het terugvallende aantal. Na 1984 zijn vooral de grote open landschappen zoals ontginningsgebieden en beekdalen, maar ook sommige bossen, verder ‘ontvolkt’ (van den Brink *et al.* 1996). In de aangrenzende Duitse deelstaat Niedersachsen neemt de Fazantenpopulatie de laatste tien jaar (ook) duidelijk af. Dit gaf aanleiding tot een uitgebreid Duits onderzoek, waaruit kuikensterfte door een verminderd eiwitdieet als hoofdoorzaak naar voren kwam (Gräber *et al.* 2019).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Drenthe uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Drenthe (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Drenthe (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Drenthe heeft de Fazant een voorkeur voor bossen en besloten landschap, maar komt de soort uit wintertellingen ook als akkervogel naar voren (Venema 2001). Specifiek komt de fazant vooral in gebieden met veel afwisseling tussen bosjes, houtwallen, weiden en akkers. In de uitgestrekte boswachterijen worden vooral bosranden bewoond, in open agrarische gebieden genieten struiken en ruige kanaal- en slootkantbegroeiingen de voorkeur (van den Brink *et al.* 1996). In de periode 1995 – 1999 kwamen de hoogste dichtheden voor in atlasblokken met bouwland, terwijl in gebieden met bos het aantal aanzienlijk lager lag (Venema 2001).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, de korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) duidt op een afname van gemiddeld bijna 1% per jaar. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). In Drenthe is de korte termijntrend licht positief, mogelijk door invloed vanuit Duitsland. Er zijn ontwikkelingen die de (landelijke) trend mogelijk kunnen afbuigen. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- VAN DEN BRINK, H., VAN DIJK, A., VAN OS, B. & VENEMA, P. (1996). Broedvogels van Drenthe. Uitgeverij Van Gorcum, Assen.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRÄBER, R., STRAUß, E., RÖLFING, F. UND S. JOHANSHON (2019): Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2018 / 2019. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover, 132 Seiten ISSN 2197-9839
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KRÜGER, T. & SANDKÜHLER, K. (2022): Rote Liste der Brutvögel Niedersachsens und Bremens – 9. Fassung, Oktober 2021. – Inform.d. Naturschutz Niedersachs. 41 (2) (2/22): 111-174.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanshon S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VENEMA, P. (2001). Wintervogels in Drenthe. Uitgeverij Van Gorcum, Assen
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Flevoland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Daarnaast zijn lokaal hoge dichtheden aanwezig op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. Als uitgesproken standvogel is de verspreiding in de winter grotendeels gelijk als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In de provincie Flevoland bevindt zich 1% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

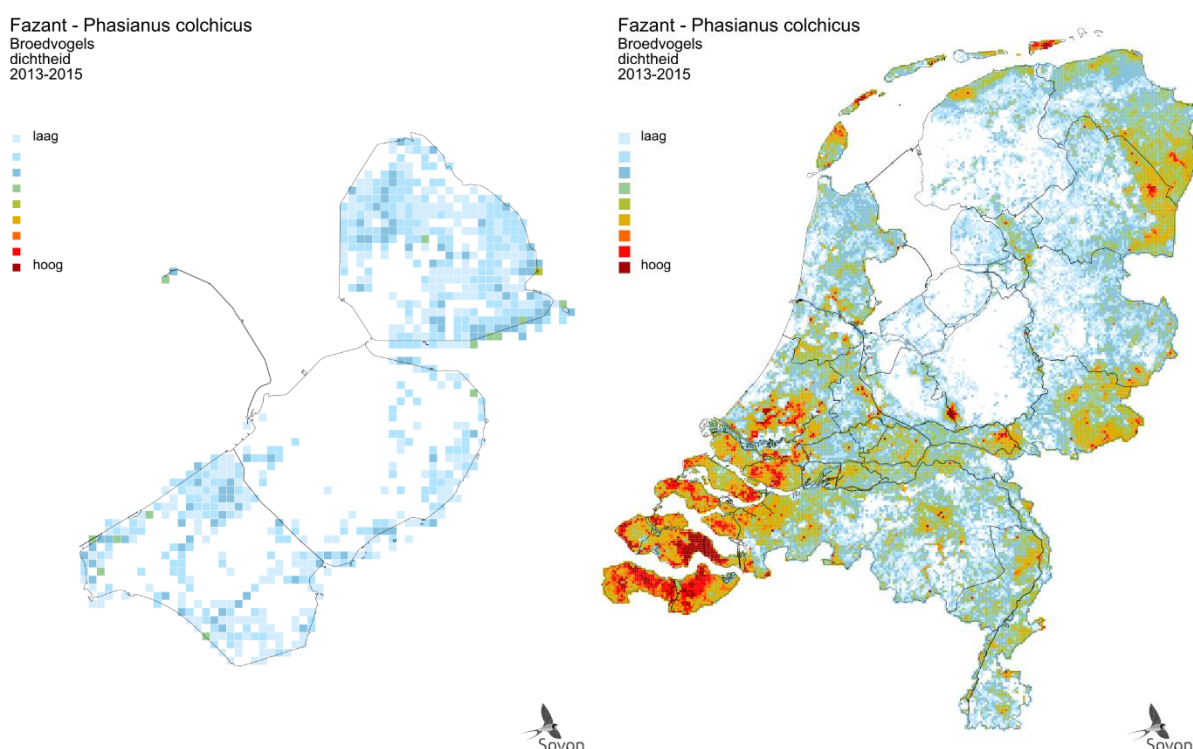
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). Wel is de Fazant sinds die tijd in grote delen van Flevoland verdwenen als broedvogel. In 1973-1977 was de broedzekerheid van deze vogel in de gehele provincie nog hoog, terwijl in de atlasperiode van 2013-2015 de Fazant in grote delen van de provincie niet meer broedde (Sovon 2023). De Fazant is nu dan ook een ronduit schaarse broedvogel in Flevoland, alhoewel het daadwerkelijke broedaantal vroeger ook al tamelijk marginaal was (Vergeer 2018). Een voorbeeld hiervan is Schokland, waar in 1991 nog één broedende vogel gevonden werd, maar in de inventarisaties van 1998, 2011 en 2018 geen enkele meer (van Manen & Deuzeman 2019).

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Flevoland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Vergeer 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

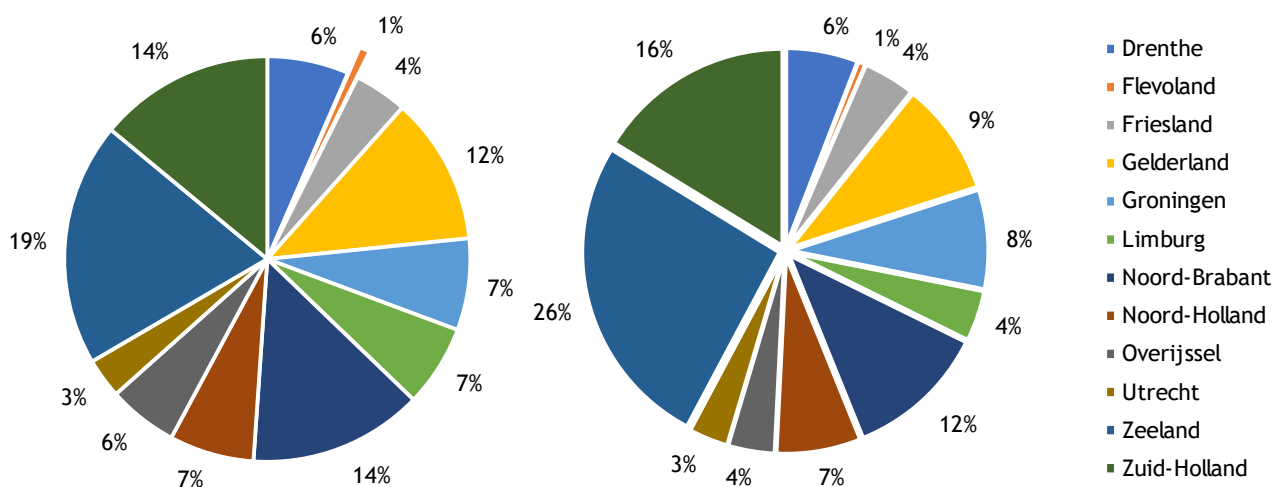
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 1% in de provincie Flevoland bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 200-300 broedparen, wat in een landelijk perspectief een laag aantal betreft. Het aantal broedende hennen ligt waarschijnlijk hoger vanwege de haremstructuur bij deze soort. Vanwege het lage aantal is voor de provincie Flevoland geen broedvogeltrend beschikbaar. Gezien de locatiegebondenheid van de soort, zal de broedtrend niet veel afwijken van de niet-broedvogeltrend (figuur 4). De landelijke trend laat een matige afname zien (figuur 3). Ten opzichte van de landelijke niet-broedvogeltrend, laat de trend in Flevoland een sterkere afname zien (figuur 4).

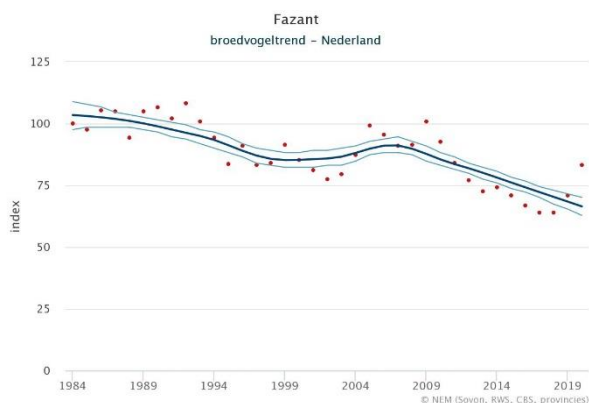
In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten

voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

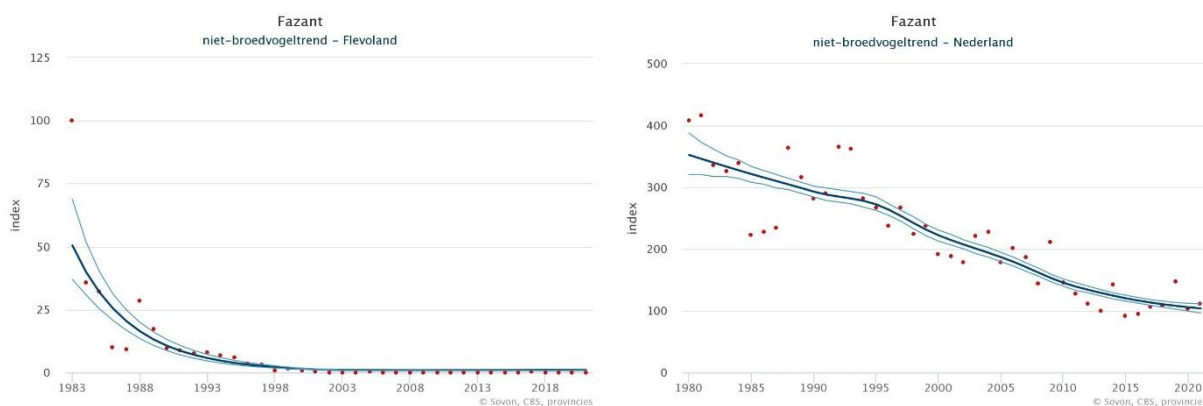
Ook in Flevoland daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk, tot het huidige niveau waarbij de soort vrijwel geheel uit de provincie verdwenen is (figuur 4, links). Dit is te verklaren doordat het landschap in Flevoland grotendeels ongeschikt is voor de soort (de Boer 2018). In zeer open landbouwgebieden kunnen Fazanten zonder uitzetten en bijvoeren blijkbaar niet goed overleven (Vergeer 2018).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Flevoland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalontwikkeling van de Fazant als broedvogel in Nederland. Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Flevoland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Flevoland komt Fazant momenteel nauwelijks tot niet voor, met name door de grote hoeveelheid open agrarisch gebied in de provincie. De Fazant is een soort die met name in agrarisch cultuurlandschap leeft, waar veel diverse kleine landschapselementen aanwezig zijn, zoals bosjes en rietruigte. Ook natuurgericht akkerrandbeheer speelt waarschijnlijk een positieve rol (Vergeer 2018). Dit verklaart ook de hogere dichtheden die gevonden worden in de omgeving van het Kadoelermeer en het Zwarte Meer (figuur 1, links). Hier bevinden zich meer extensieve en kruidenrijke graslanden en bevinden zich diverse bossen (de Boer & Deuzeman 2019).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, de korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) duidt op een afname van gemiddeld bijna 1% per jaar. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). Er zijn echter ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen afbuigen. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In de poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe, natte natuur met ruigtes en beplantingen in gebieden die ingericht worden ten behoeve van recreatie. Of dit ook voor Flevoland zal gelden is door de lage dichtheid onzeker, mogelijk kan lokaal een populatie standhouden.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- DE BOER, V. 2018. Fazant – een zeer oude vogelexoot met een krimpende populatie in Nederland. Kijk op Exoten, 7(1), 8-9.
- DE BOER V. & DEUZEMAN S. 2019. Broedvogels van Kadoelermeer, Grote Buitenlanden, Ganzendiep en een deel van het Zwarte Meer in 2019. Sovon-rapport 2019/55. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- VAN MANEN W. & DEUZEMAN S. 2019. Broedvogels van Schokland, Rotterdamse Hoek, Flevohout, Ooievaars- en Reigerplas en Knarbos in 2018. Sovon-rapport 2019/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Friesland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Daarnaast zijn lokaal hoge dichtheden aanwezig op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. Als uitgesproken standvogel is de verspreiding in de winter grotendeels gelijk als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als ‘matig ongunstig’, vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In de provincie Friesland bevindt zich 4% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van ‘Least Concern’ in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

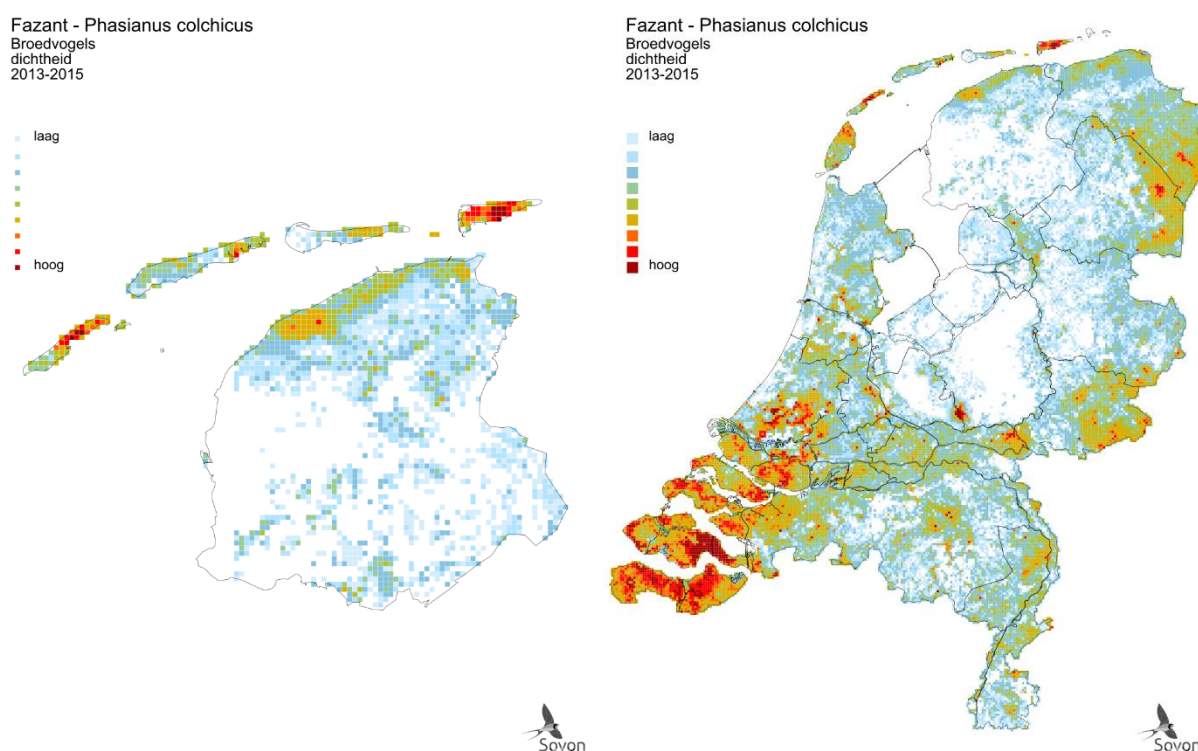
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). Dit betekent niet dat de soort ook daadwerkelijk overal voorkomt, wat in Friesland nadrukkelijk zichtbaar is, omdat de soort in grote delen ontbreekt (figuur 1, links). Leemtes zijn er vooral in Zuidwest-Friesland (Vergeer 2018). In de duinen van Terschelling en Vlieland zijn daarentegen uitzonderlijk hoge dichtheden voor Nederland aanwezig. Ook in de omgeving van Westhoek bevindt zich een lokale hoge dichtheid.

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Friesland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

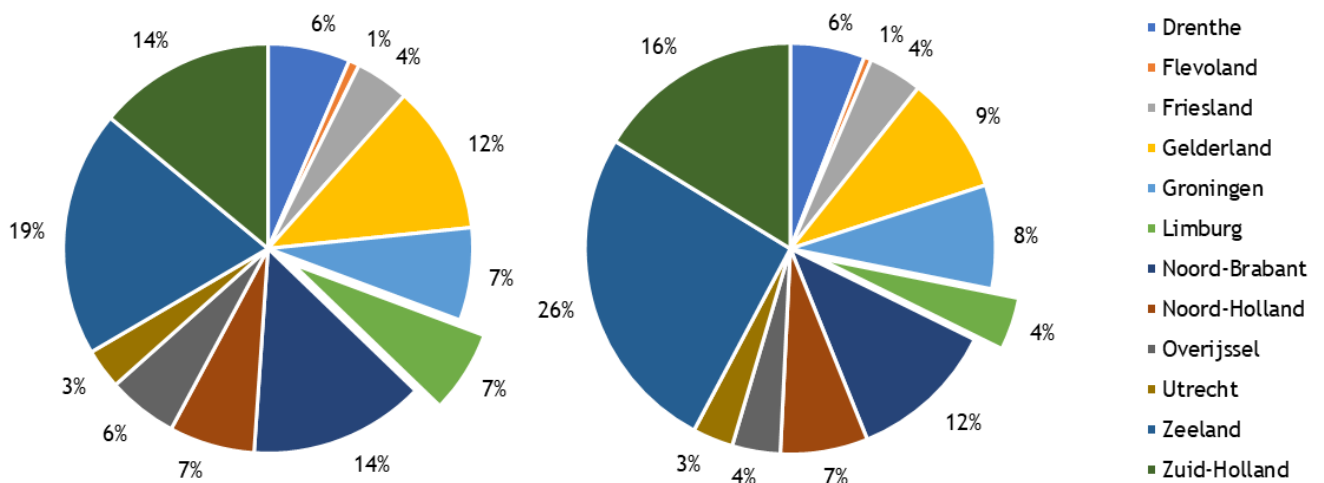
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 7% in de provincie Friesland bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 1.450-1.800 broedparen, wat in een landelijk perspectief zeer bescheiden aantallen betreft. In 1998 lag het geschatte aantal hanen in Friesland nog op 2.600-5.300 (van Noorden & Schols 1999). Het aantal broedende hennen ligt waarschijnlijk hoger vanwege de haremstructuur bij deze soort. De Friese broedpopulatie laat op de lange termijn, vanaf 2002, een matige afname zien overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Friese winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een matige afname zien, net als de landelijke trend (figuur 4).

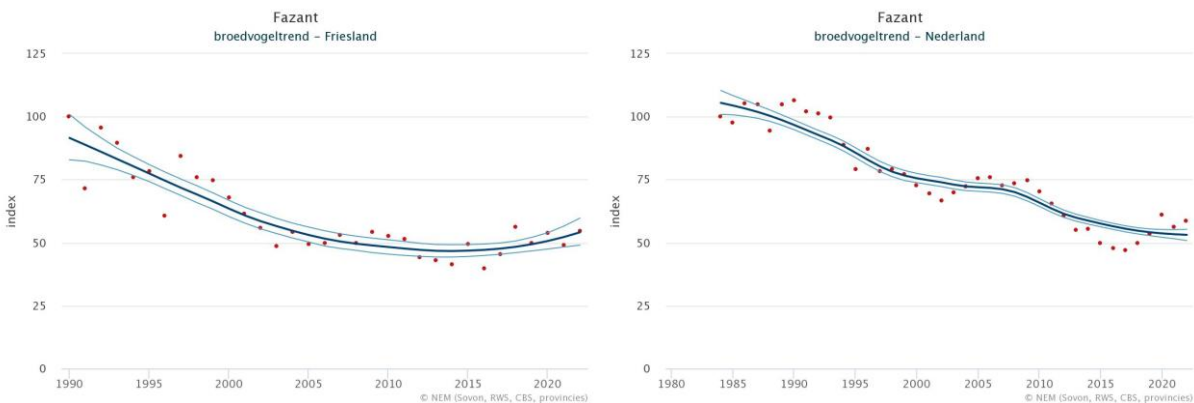
In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet (Bijlsma

et al. 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiverde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma et al. 2001).

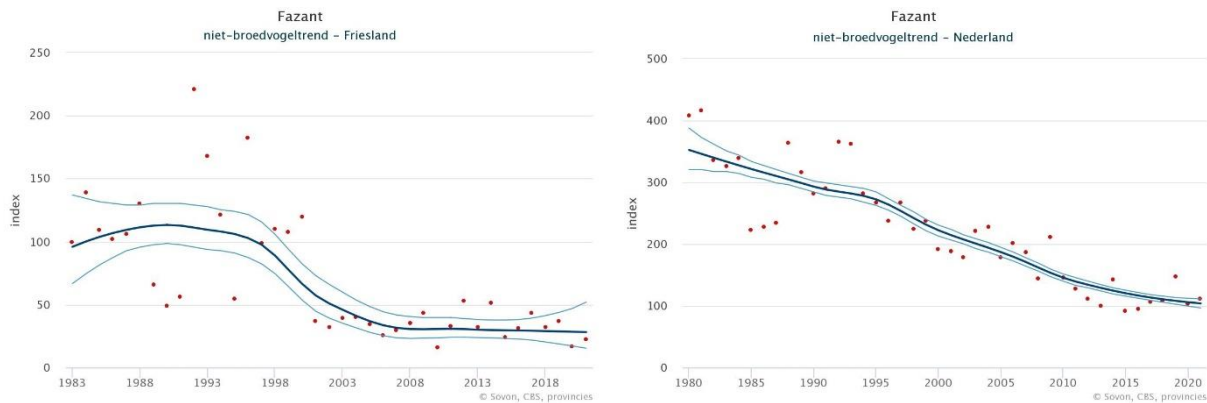
Ook in Friesland daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In de Zuid-Friese bossen was het aantal territoria begin jaren tachtig al laag (1-2 territoria/100 ha), maar de soort is tegenwoordig nog schaarser geworden. Alleen op de Waddeneilanden en dan met name Vlieland en Schiermonnikoog zijn nog hoge dichtheden aanwezig. Deze deelpopulaties zullen de trend voor de rest van de provincie ook wel beïnvloeden. Mogelijk door het ontbreken van grondpredatoren. Opvallend is ook de relatieve hoge dichtheden langs de Waddenkust. Dit deel van Friesland bestaat grotendeels uit bouwland, waar de soort zich beter kan handhaven dan in de graslanden van de rest van de provincie. De populatieafname heeft ervoor gezorgd dat de Friese dichtheden in bos en grasland zeer laag zijn, terwijl ze in het cultuurland wat hoger liggen (Hustings et al. 2006).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Friesland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Friesland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Friesland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Friesland is de Fazant momenteel een soort die leeft in agrarisch cultuurlandschap, maar alleen wanneer een aanzienlijk aandeel uit bouwland bestaat. Fazanten ontbreken in grote bosgebieden, behalve in schaarse aantallen aan de randen. Ook de duinen en kwelders van de Waddeneilanden zijn aantrekkelijk voor de Fazant.

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, de korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) duidt op een afname van gemiddeld bijna 1% per jaar. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). Dit speelt op de Waddeneilanden aanzienlijk minder door het grotendeels ontbreken van landbouwgronden en verkeer. Dit verklaart waarschijnlijk ook de hogere dichtheden. Het toekomstperspectief op deze eilanden is daarmee ook gunstiger dan op het vaste land. Er zijn ontwikkelingen die de trend kunnen ombuigen, niet alleen landelijk maar ook in Friesland. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GABRIËLS J., STEVENS J. & VAN SANDEN P. 1994. Broedvogelatlas van Friesland; veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. Provincie Friesland/LISEC, Hasselt.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- HUSTINGS F., VAN DER COELEN J., VAN NOORDEN B., SCHOLS R. & VOSKAMP P. 2006. Avifauna van Friesland. Stichting Natuurpublicaties Friesland, Maastricht.

- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- VAN SEGGELEN C. 1999. Vogels van de Grootte Peel; een eeuw avifauna in een veranderend hoogveenlandschap. Stichting Natuurpublicaties Friesland, Maastricht.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Gelderland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Daarnaast zijn lokaal hoge dichtheden aanwezig op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. Als uitgesproken standvogel is de verspreiding in de winter grotendeels gelijk als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In de provincie Gelderland bevindt zich 12% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

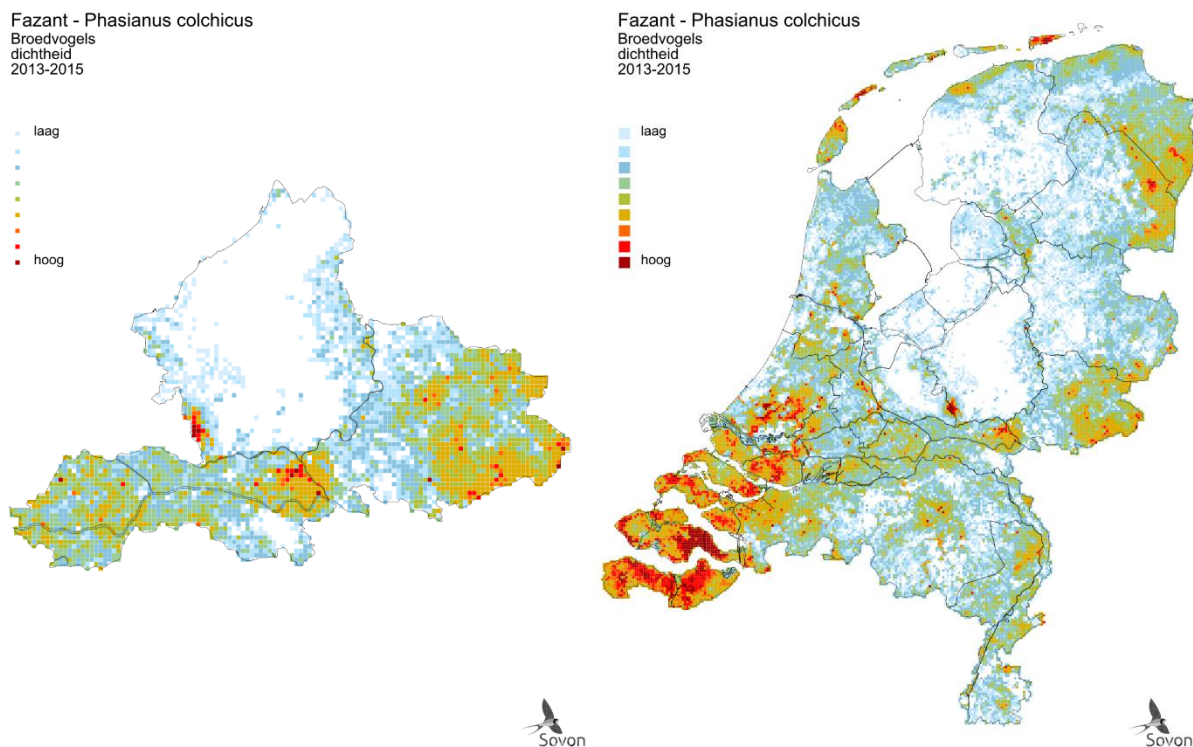
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De verspreiding binnen Gelderland is opvallend: het noordelijke deel op en rond de Veluwe is de soorten nagenoeg afwezig of slechts in zeer lage dichtheden aanwezig, terwijl in het rivierengebied en de Achterhoek Fazant juist in relatief hoge dichtheden aanwezig is (figuur 1). Met name rondom Arnhem, tegen de Duitse grens bij Winterswijk en bij Ede bevinden zich hoge dichtheden Fazanten. Wanneer de huidige verspreidingskaart vergeleken wordt met die van 1973-1977, is de verspreiding wel veranderd. In die periode was de Fazant namelijk nog broedzeker in heel de provincie, behalve midden op de Veluwe. Ook in de periode 1998-2000 zijn nog een stuk meer gebieden met een hoge dichtheid Fazanten aanwezig, bijvoorbeeld in de West-Betuwe (Sovon 2023).

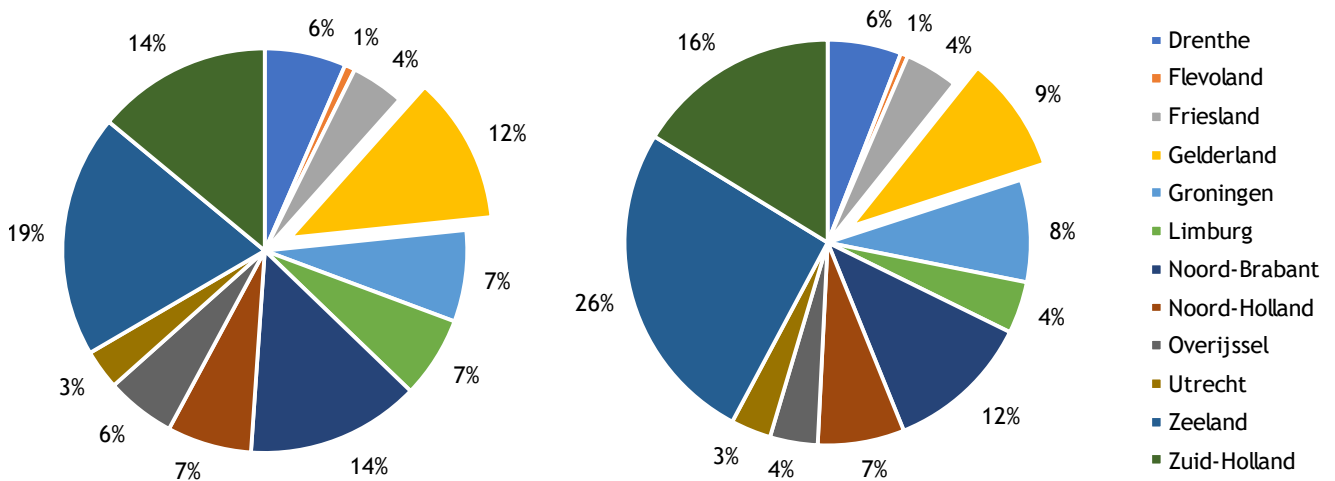
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Gelderland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

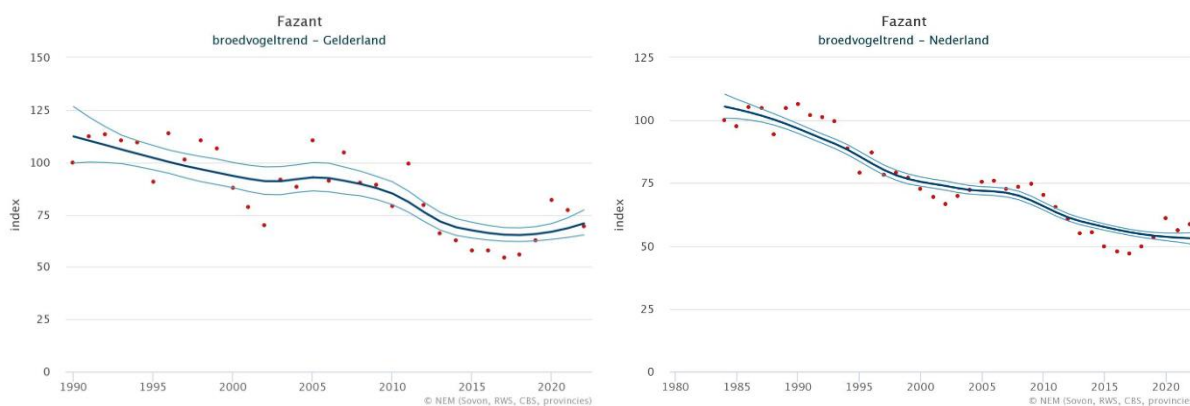
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 12% in de provincie Gelderland bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 2.500-3.100 broedparen. Ten opzichte van het oppervlak van Nederland wat de provincie Gelderland inneemt (12%), is dit een gemiddeld aantal. De Gelderse broedpopulatie laat op de lange termijn een matige afname zien, overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). De winterdichtheid is met 9% opvallend lager (figuur 2 rechts). Of dit komt doordat de soort in de winterperiode elders meer gezien wordt of juist in Gelderland minder dan in de zomer is niet duidelijk. Net als de broedvogeltrend laat de Gelderse winterpopulatie op de lange termijn een matige afname zien, ook dit is overeenkomstig met de landelijke trend (figuur 4). Opvallend is de eerst nog sterke toename rond de jaren negentig, waarna ook in Gelderland een continue afname optreedt.

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986 - 1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/93 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

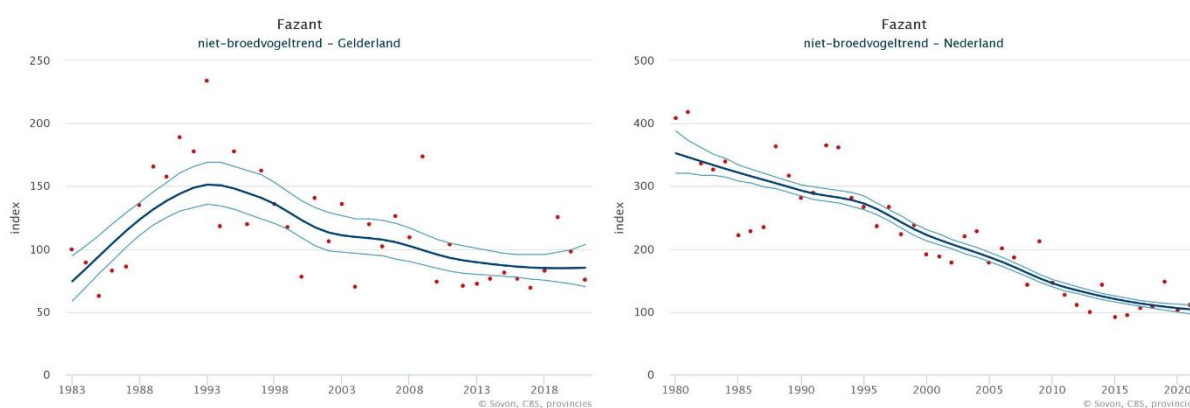
Ook in Gelderland daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. Zo bedroeg het aantal Fazanten in het Hart van Gelderland halverwege de jaren tachtig nog maar 480-550 paar, terwijl dit aantal rond 1976-78 vermoedelijk enkele honderden tot duizenden paren hoger lag (Lensink 1993). In de loop van de 21e eeuw zijn dan ook delen van de Veluwe als bezet leefgebied prijsgegeven (Sovon 2022). Ook in de omgeving van Wageningen werd gezien dat het aantal broedparen na 1980 afnam “...mede als gevolg van het feit dat er in de meeste gebieden geen fazanten meer ten behoeve van de jacht worden uitgezet...” (Leys *et al.* 1993). Hierdoor verdween de Fazant bijvoorbeeld als broedvogel in Planken Wambuis, terwijl hier in 1976 nog 26 territoria werden vastgesteld (Leys *et al.* 1993). De Fazant daalde echter niet overal in de provincie in aantallen. In het landgoed Hackfort bij Vorden bijvoorbeeld, bleef de trend stabiel tussen 1983 en 2006 (van der Weide 2007). Al ging het hier wel om kleine aantallen. In de omgeving van Zutphen werden in 2006 nog 0,7 territoria per 100 hectare vastgesteld (Hof 2007). In de aan Gelderland grenzende Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is juist sprake van een positieve trend. Tussen de jaren 1989 en 1994 waren er nog 22.900-55.100 territoria in Westfalen, terwijl dit aantal in 2009 tussen de 65.000 en 92.000 lag (Grüneberg *et al.* 2013). In Nordrhein-Westfalen is het uitzetten van Fazanten echter nog steeds toegestaan, wat deze trend waarschijnlijk beïnvloed heeft.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Gelderland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Gelderland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Gelderland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Gelderland is de Fazant momenteel een soort die leeft in agrarische landschappen. Ook op verschillende stuwwallen, met hun uitgestrekte droge bossen, komt de soort lokaal voor. Als broedgebied geven Fazanten de voorkeur aan hagen, bosranden en bomenrijen met een dichte ondergroei. Ook worden ze in ruigtevegetaties langs slootkanten en perceelranden, of in spoorwegbermen gevonden en zijn boomgaarden grenzend aan bouwland een gewaardeerd biotoop (Leys *et al.* 1993). In de Ooijpolder wordt de Fazant ook vaak broedend in de omgeving van voederplaatsen gezien (Brouwer *et al.* 1985). Als foerageergebied gebruikt de Fazant zowel hun broedbiotoop als de aangrenzende cultuurgronden (Lensink 1993). Een voorbeeld van een geschikt broedbiotoop is te vinden in de Rijnstrangen. Hier broedden eind jaren '80 gemiddeld 4.2 paren per 100 hectare, ten opzichte van de 0.4-0.5 paar per 100 hectare in de Zuidoost-Veluwe. De soort broedt in de Rijnstrangen vooral in de randen van moerassen en moerasbosjes (Lensink 1993).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als 'matig ongunstig' beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk en in Gelderland een stabilisatie zien. Er zijn daarnaast ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen ombuigen. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden 'droge en natte dooradering' relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BROUWER, P., GORISSEN, R., HAGEMELJER, W. & HELMER, W. 1985. Vogels van de Ooypolder. Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o., Nijmegen
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRÜNEBERG, C., SUDMANN, S.R., WEISS, J., JÖBGES, M., KÖNIG, H., LASKE, V., SCHMITZ, M. & SKIBBE, A. 2013. Die Brutvögel Nordrhein-Westfalens. NWO & LANUV (Hrsg.), LWL-Museum für Naturkunde, Münster
- HOF, H-J. 2007. Vogels in Zutphen en omgeving 2006: Fazanten in de omgeving van Zutphen pp. 36-37. VWG Zutphen e.o. (Zutphen).
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LENSINK, R. 1993. Vogels in het Hart van Gelderland. Uitgeverij KNNV/Stichting Uitgeverij Sovon.
- LEYS, H., SANDERS, G. & KNOL, W. 1993. Avifauna van Wageningen en wijde omgeving. KNNV Vogelwerkgroep Wageningen, Wageningen
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VAN DER WEIDE, M. 2007. Vogels in Zutphen en omgeving 2006: Broedvogels in het landgoed Hackfort in 2006 pp. 30-35. VWG Zutphen e.o. (Zutphen).

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Groningen - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Daarnaast zijn lokaal hoge dichtheden aanwezig op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. Als uitgesproken standvogel is de verspreiding in de winter grotendeels gelijk als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als ‘matig ongunstig’, vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In de provincie Groningen bevindt zich ruim 7% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van ‘Least Concern’ in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

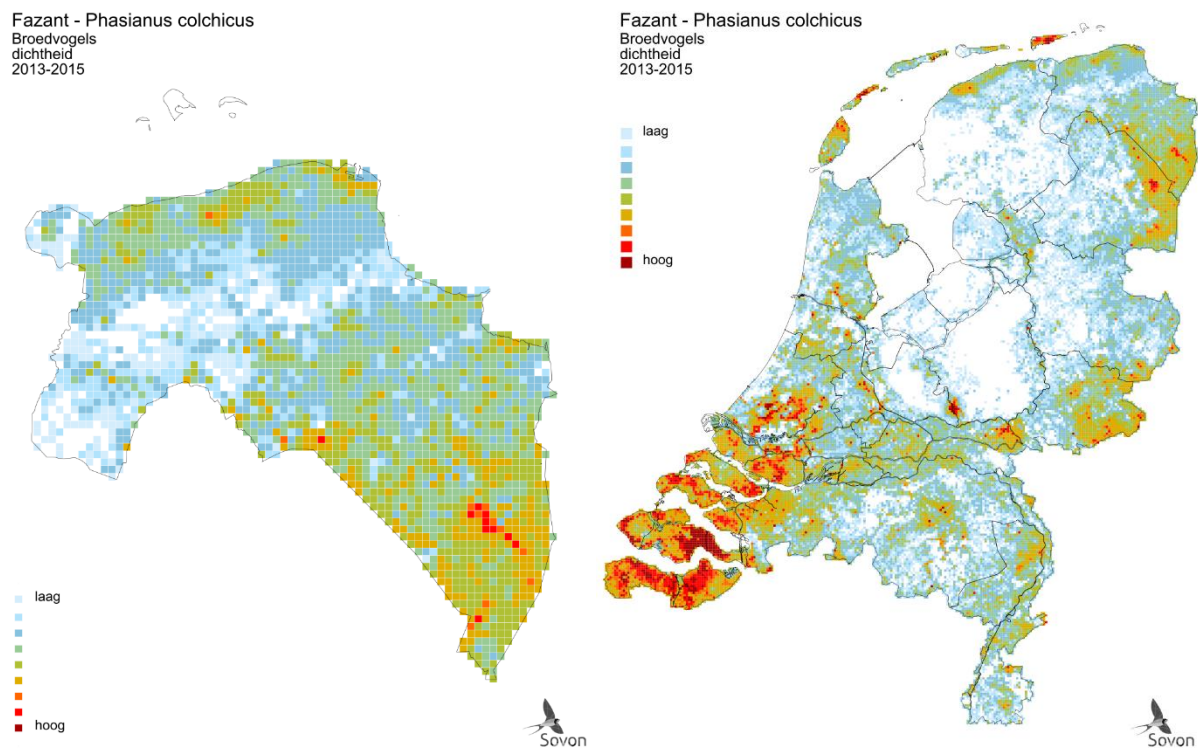
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant wordt met name in het zuidoosten (de Veenkoloniën) en lokaal langs de Waddenkust aangetroffen (figuur 1). Ook langs de Waddenkust zijn een aantal plekken met een hogere dichtheid Fazanten te vinden. In het algemeen kunnen we dus spreken van hogere dichtheden in Noord- en Oost-Groningen (Boekema 2017) Wanneer we de verspreiding van 2013-2015 (figuur 1) vergelijken met de verspreiding van 1998-2000, valt op dat de relatieve dichtheid in de gehele provincie flink is afgenomen (Sovon 2023). Wel was de Fazant in de periode 1998-2000 ook al schaars in de regio Westerkwartier. In de aangrenzende Duitse deelstaat Niedersachsen is de Fazant ook een wijdverbreide broedvogel (van den Brink *et al.* 1996; Krüger & Sandkühler 2022).

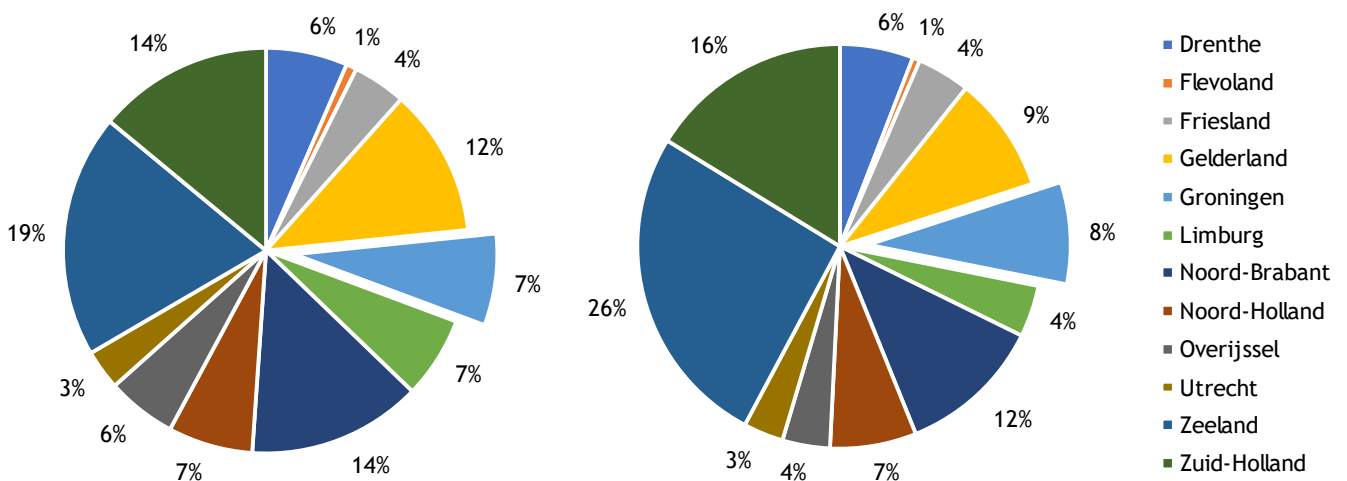
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Groningen (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

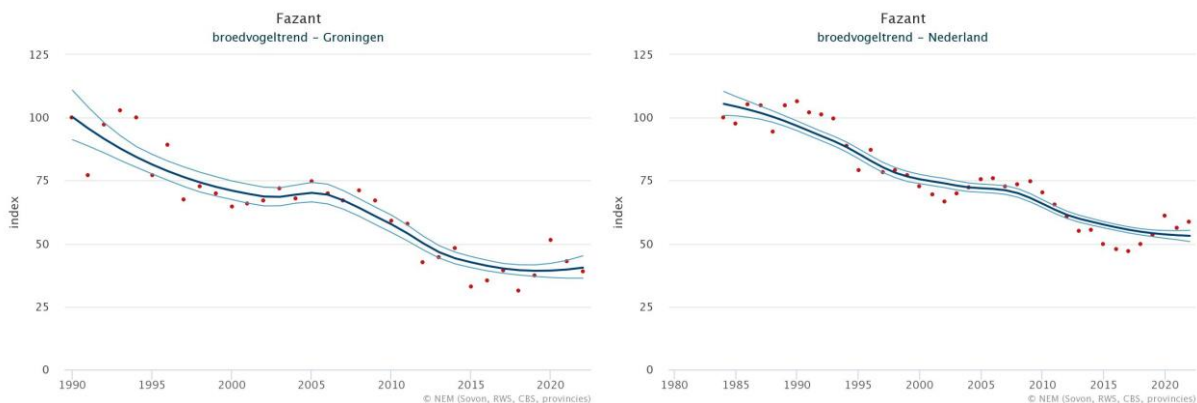
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 7% in de provincie Groningen bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 1.500-1.800 broedparen, wat in een landelijk perspectief niet opvallend hoog of laag is. De provincie Groningen bedekt ook 7% van het gehele oppervlak van Nederland, wat passend is bij het gemiddelde aandeel van de populatie. Het broedbestand lag aan het begin en op het eind van de jaren 90 op ongeveer 5.000 - 6.000 paar en is sindsdien met meer dan de helft afgenomen (Boekema 2017). De Groningse broedpopulatie laat op de lange termijn een matige afname zien, overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Groningse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een matige afname zien, net als de landelijke trend (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiverde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

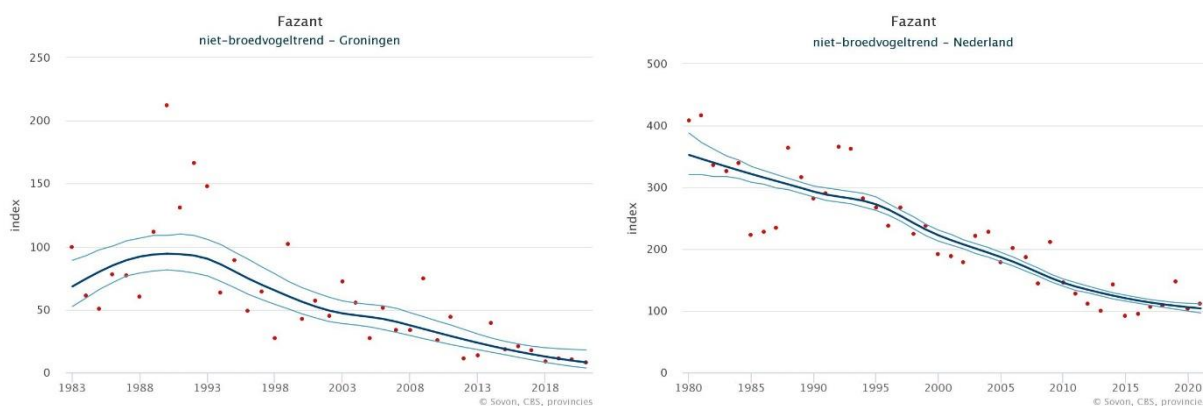
Ook in Groningen daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. Tegenwoordig worden nog maar zelden groepen van tien of meer vogels gezien (Boekema 2017). De Fazant is een uitgesproken standvogel, tot op heden is bijvoorbeeld nog nooit een exemplaar gezien op Rottumeroog of Rottumerplaat (Boekema 2017). In de aangrenzende Duitse deelstaat Nedersachsen neemt de Fazantenpopulatie de laatste tien jaar (ook) duidelijk af. Dit gaf aanleiding tot een uitgebreid Duits onderzoek, waaruit kuikensterfte door een verminderd eiwitdieet als hoofdoorzaak naar voren kwam (Gräber *et al.* 2019). Dit kan ook in Groningen een rol spelen door geïntensiverde landbouw en een afname van insecten.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Groningen uitgelicht.

Figuur 3. Aantalontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Groningen (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Groningen (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Groningen is de Fazant nog een vrij algemene standvogel in de streken met veel akkerbouw. Twee voorwaarden zijn belangrijk voor geschikt leefgebied geschikt, namelijk voldoende voedsel en voldoende dekking. Dit laatste kan al in de vorm van bosjes of ruige sloot- en akkerranden (Boekema 2017). De afwezigheid van deze elementen ten noorden en noordwesten van Groningen stad verklaart daarmee dat de soort daar nauwelijks aanwezig is. Op kleine schaal vormen ruige en braakliggende terreinen ook een aantrekkelijk biotoop, waardoor tegenwoordig relatief veel Fazanten op dit soort plekken rond de bebouwde kom en op industrieterreinen aangetroffen worden (Boekema 2017). Volgens Boerma kwam de soort in 1983 in het noorden van de provincie vooral voor in groot- en kleinschalig open bouwland, waarop granen, aardappelen of koolzaad werden verbouwd. In het zuiden van de provincie kwam de Fazant meer voor in een afwisselender gebied, met bosjes en struiken, houtwallen, hagen en bosranden. Daarnaast waren ook graslanden die afgewisseld werden door bosjes met oeverbegroeiing en doorsneden door sloten in trek (Boerma 1983). Dit type landschap is inmiddels grotendeels verdwenen als gevolg van schaalvergroting van de landbouw en stedelijke uitbreidingen.

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk een stabilisatie zien, in Groningen is deze korte termijntrend nog negatief. Er zijn ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen ombuigen. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BOEKEMA, E. 2017. Vogels in Groningen. Vereniging Avifauna Groningen.
- BOERMA, E. 1983. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 162-163. De vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis bv Groningen
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.

- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRÄBER, R., STRAUß, E., RÖLFI NG, F. & S. JOHANSHON. 2019. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2018/2019. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover, 132 Seiten ISSN 2197-9839
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KRÜGER, T. & SANDKÜHLER, K. (2022): Rote Liste der Brutvögel Niedersachsens und Bremens – 9. Fassung, Oktober 2021. – Inform.d. Naturschutz Niedersachs. 41 (2) (2/22): 111-174.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanshon S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Limburg - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/93 is er een uitzet- en bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübbsen 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Limburg bevindt zich 7% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

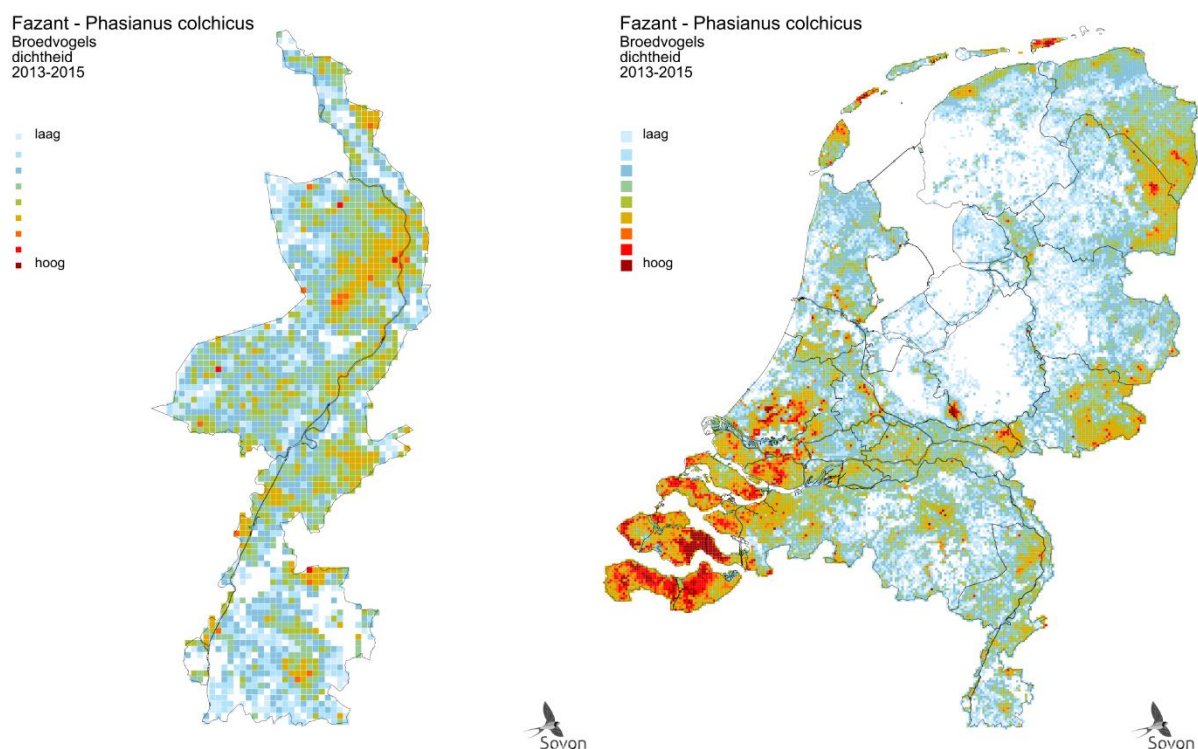
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant wordt in een groot deel van Limburg aangetroffen als standvogel (figuur 1). Kijkend naar de daadwerkelijke verspreiding binnen het verspreidingsgebied is zichtbaar dat de bezetting in Noord- en Midden-Limburg beduidend dichter is dan in het zuiden, waar de soort in sommige delen van het agrarische gebied uitgesproken schaars is. In het westelijk Heuvelland is de verspreiding verbrokkeld, op veel plekken komt de Fazant hier niet voor. De grootste verspreidingskern in Zuid-Limburg ligt in het zuidoosten. Elders in de provincie liggen de hiaten in het verspreidingsbeeld met name in zeer open jonge ontginningen, bij de Maasplassen en in droge natuurgebieden (Hustings *et al.* 2006).

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Limburg (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

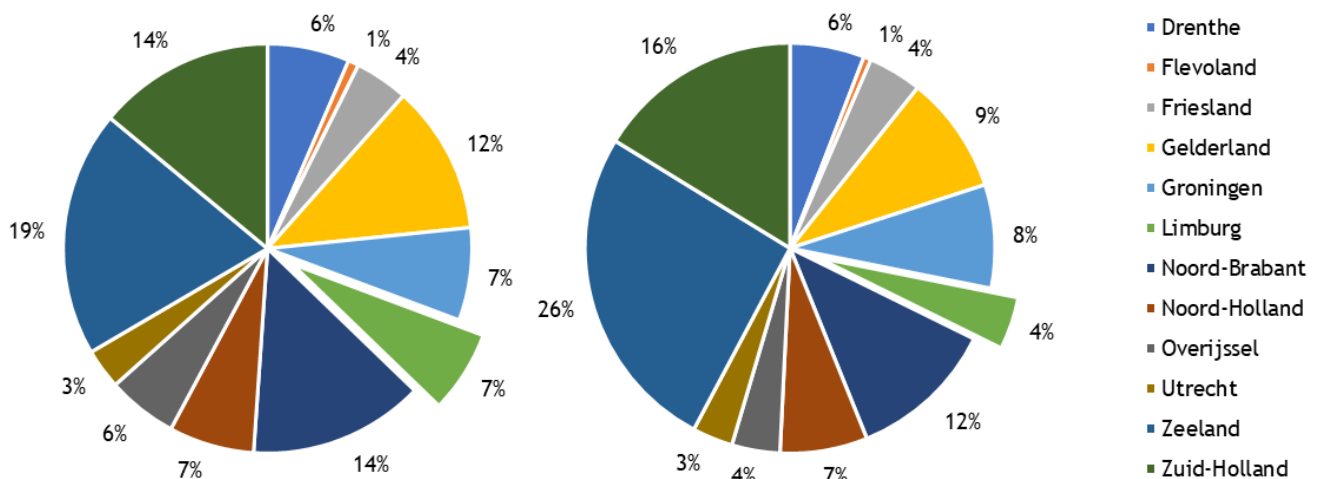
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 7% in de provincie Limburg bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 1.450-1.800 broedparen, wat in een landelijk perspectief zeer bescheiden aantallen betreft. In 1998 lag het geschatte aantal hanen in Limburg nog op 2.600-5.300 (van Noorden & Schols 1999). Het aantal broedende hennen ligt waarschijnlijk hoger vanwege de haremstructuur bij deze soort. De Limburgse broedpopulatie laat op de lange termijn, vanaf 2002, een matige afname zien overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Limburgse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een matige afname zien, net als de landelijke trend (figuur 4).

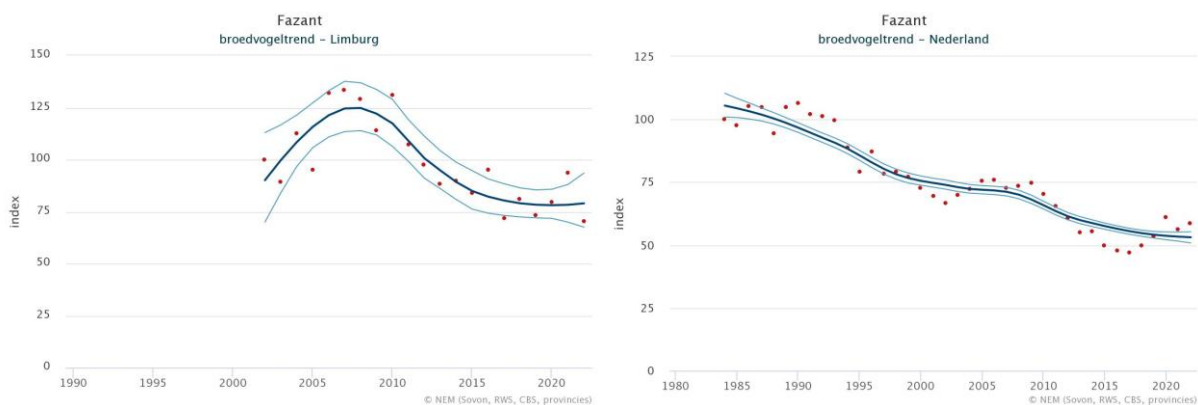
In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten

voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

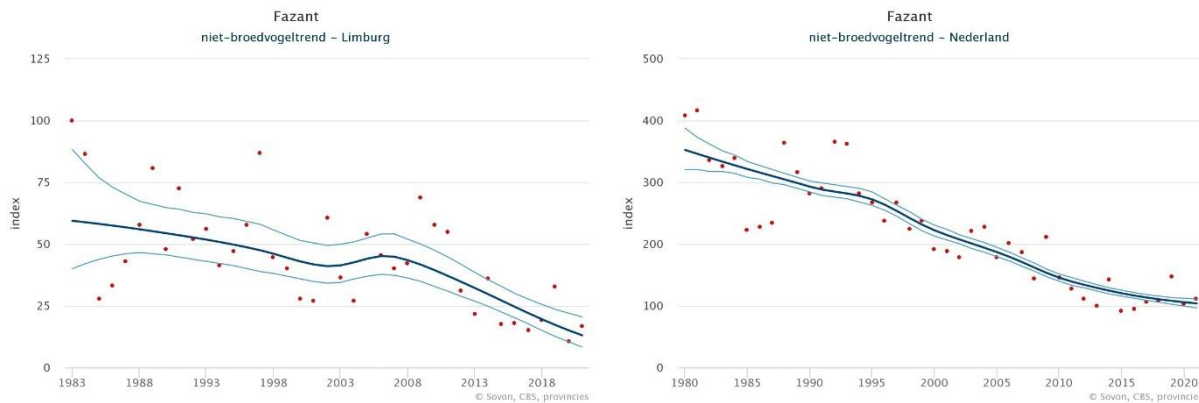
Ook in Limburg daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. Waar het aantal territoria in de bossen van Mook, op Terworm/Prickenis (Heerlen), op de Kunderberg (Voerendaal), Brunsummerheide en een deel van de St. Jansberg (Mook) tussen 1970-1975 nog lag op 13-30 broedparen was deze twee decennia later gedaald tot 1-7 paren. In de Zuid-Limburgse bossen was het aantal territoria begin jaren tachtig al laag (1-2 territoria/100 ha), maar de soort is tegenwoordig nog schaarser geworden. In de Groote Peel nam de soort dankzij verbossing begin jaren negentig juist sterk toe. Echter daalden de aantallen vervolgens weer aanzienlijk. Deze populatieafname heeft ervoor gezorgd dat de Limburgse dichtheden aan Fazant in bossen zeer laag zijn, terwijl ze in het cultuurland wat hoger liggen (Hustings *et al.* 2006). Ook in Belgisch-Limburg neemt de populatie Fazant af, vooral in de Kempen en de Voerstreek (Gabriëls *et al.* 1994).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Limburg uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Limburg (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Limburg (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Limburg is de Fazant momenteel een soort die leeft in agrarisch cultuurlandschap, met name wanneer hier nog diverse kleine landschapselementen aanwezig zijn. De soort komt ook in meer open agrarisch gebied in kleine dichtheden voor, maar alleen wanneer een aanzienlijk aandeel uit bouwland bestaat. Fazanten ontbreken in grote bosgebieden, behalve in schaarse aantallen aan de randen. Ook kale ruilverkavelingsgebieden zijn ongeschikt voor de soort (Gabriëls *et al.* 1994, Hustings *et al.* 2006). De combinatie van vochtig natuurerrein voor dekking met aangrenzend cultuurland voor voedsel is aantrekkelijk voor de Fazant. Dit blijkt uit de broedvogeldichtheid in de Groote Peel in 1992-1993 (8,2 hanen/100 ha), waar tevens 85% van alle territoria zich op minder dan 500 m van de buitenrand van het reservaat bevond (van Seggelen 1999). Ook in natuurontwikkelingsterreinen en bouwrijp gemaakte gebieden komen Fazanten plaatselijk voor, echter is dit veelal tijdelijk: zolang verrijging voedsel én dekking aanwezig is (Hustings *et al.* 2006).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk en in Limburg een stabilisatie zien. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GABRIËLS J., STEVENS J. & VAN SANDEN P. 1994. Broedvogelatlas van Limburg; veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. Provincie Limburg/LISEC, Hasselt.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.

- HUSTINGS F., VAN DER COELEN J., VAN NOORDEN B., SCHOLS R. & VOSKAMP P. 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- VAN SEGGELEN C. 1999. Vogels van de Grootte Peel; een eeuw avifauna in een veranderend hoogveenlandschap. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Noord-Brabant - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübbsen 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Noord-Brabant bevindt zich circa 14% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

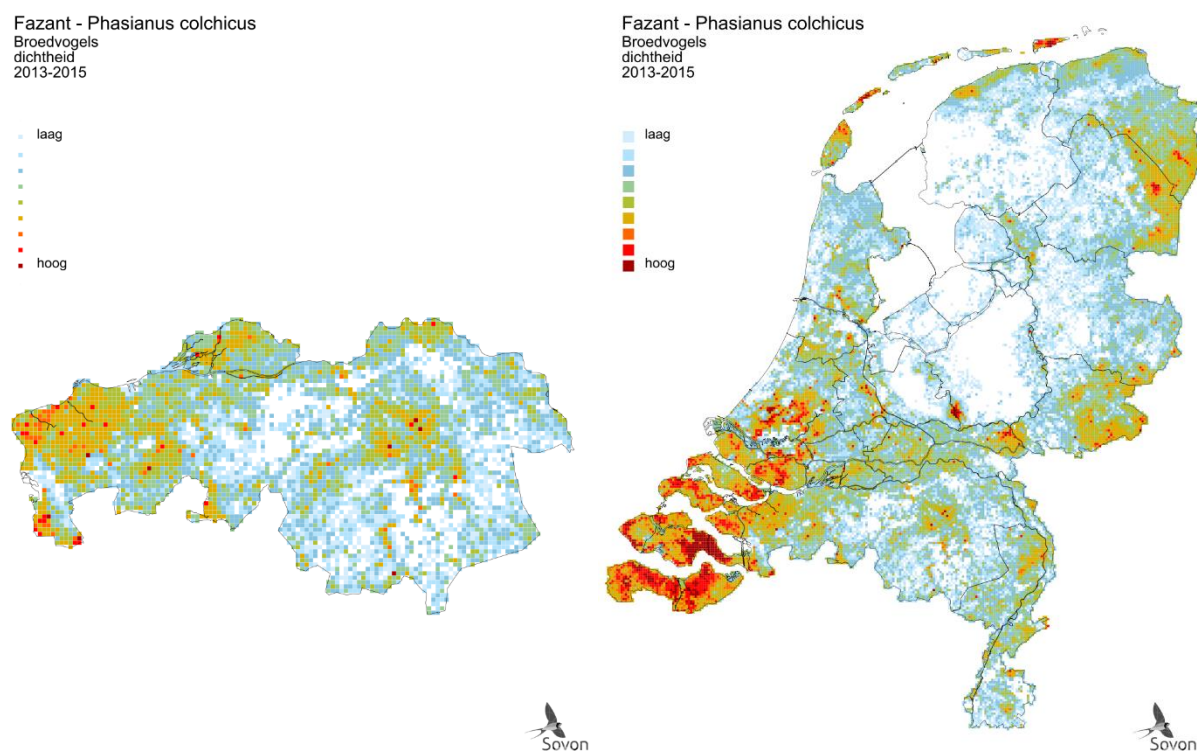
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant wordt in een groot deel van Noord-Brabant aangetroffen als standvogel (figuur 1), de dichtheid waarin de vogel voorkomt kan sterk verschillen. Met name in West-Brabant is de soort nog een veelvoorkomende broedvogel, uitgezonderd het rivierengebied (SWV 2007). In Oost-Brabant vormt de Meijerij een gebied met nog hogere dichtheden (figuur 1). In 1997 waren in het Maasheggengebied, de Meijerij en de Oostelijke Kempen ongeveer een derde van de km-hokken bezet, in de andere regio's lag het aantal lager (Poelmans *et al.* 1997). De huidige broedzekerheid is vergelijkbaar met die van 1973-1977 sterk afgenomen, vooral in het oosten en zuidoosten van Brabant (Sovon 2023). De dichtheidskaat van 1998-2000 (Sovon 2023) laat ook een beeld zien met hogere dichtheden dan die van 2013-2015 (figuur 1).

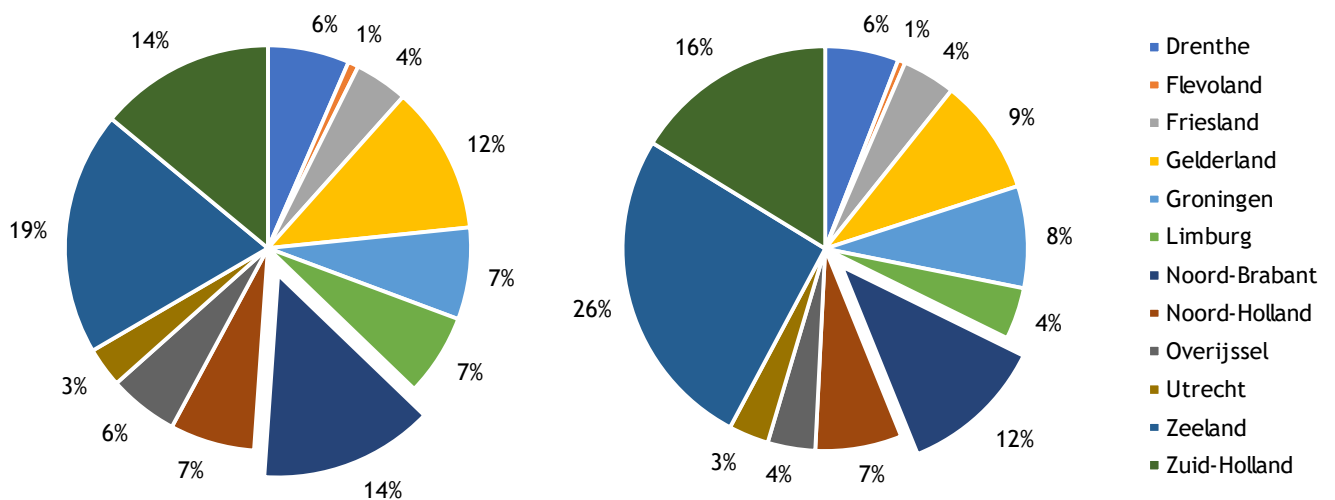
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Noord-Brabant (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

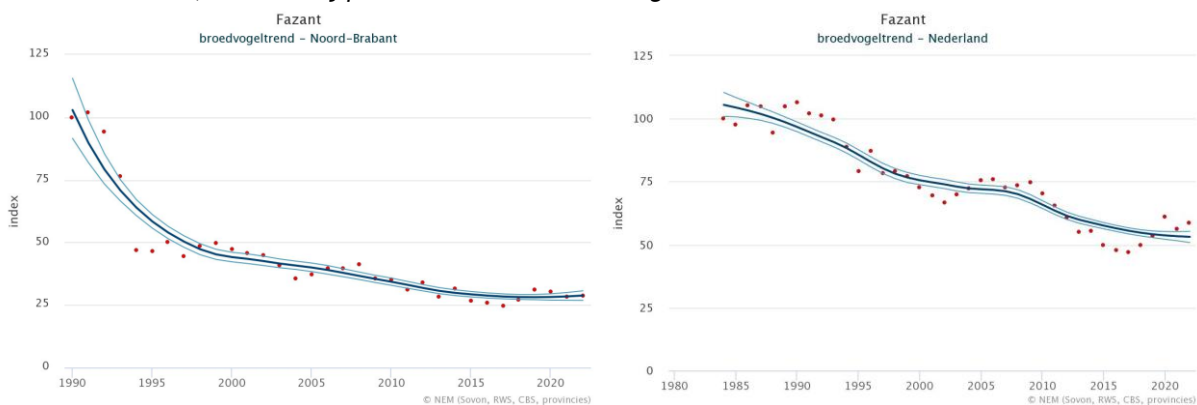
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 14% in de provincie Noord-Brabant bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 2.900-3.600 broedparen. Ten opzichte van het percentage oppervlakte van Nederland wat de provincie Noord-Brabant bestrijkt, namelijk 12%, is dit een te verwachten aantal. In 1986-1987 lag het geschatte aantal broedparen in Midden- en Oost-Brabant op 4.750-6.000 en in 1989-1996 in West-Brabant op 5.900-7.900 (SWV 2007). Er is dus sprake van een flinke afname, wat ook terug te zien is in de trend, die in Noord-Brabant sterker afnemend is dan landelijk (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Noord-Brabantse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een afname zien. Deze komt sterk overeen met de landelijke trend (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiverde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

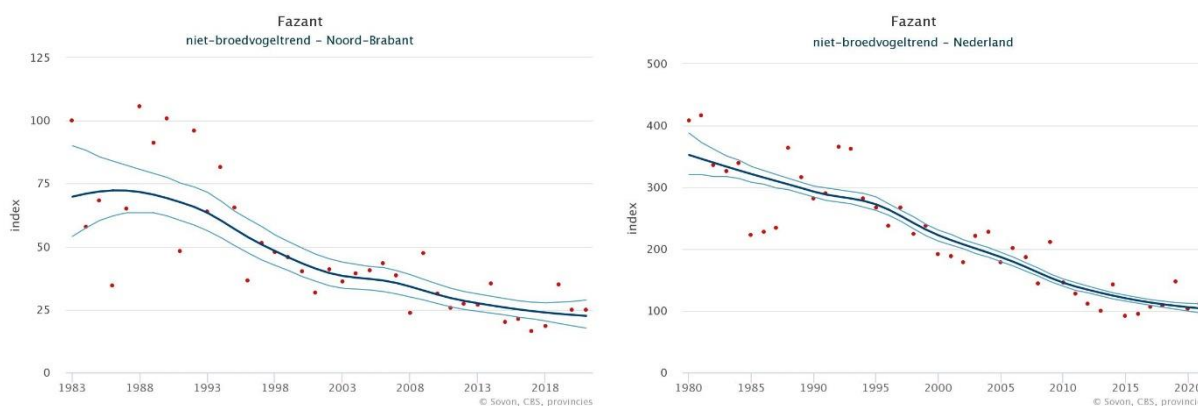
Ook in Noord-Brabant daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In de Biesbosch en omliggende polders daalde de populatie tussen 1992 en 1999 van 1.900-2.100 naar 200-400 territoria. Naast het uitzetverbod wordt ook de toegenomen predatie door vossen als mogelijke oorzaak genoemd (Terlouw *et al.* 2020). Ook na de jaren negentig bleef de Noord-Brabantse (en landelijke) index dalen. Dit wordt in West-Brabant gewijd aan de intensivering van de landbouw en een verlies van broedgelegenheid door ruilverkavelingen (SWV 2007). Ook in natuurgebieden bleef het aantal dalen, in totaal nam de populatie tussen 1991 en 2000 met 75% af. Ook Fazanten die broeden in natuurgebieden, hebben het omliggend cultuurland nodig om te foerageren (SWV 2007). Deze negatieve ontwikkelingen werden voor het uitzetverbod gemaskeerd door een continue aanvoer van volwassen vogels door uitzetten.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Noord-Brabant uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Noord-Brabant (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Noord-Brabant (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Noord-Brabant wordt het voorkomen van de Fazant in hoge mate bepaald door de aanwezigheid van bosschages of andere vormen van begroeiing, het liefst op een vochtige bodem (SWV 2007). Belangrijk is wel dat deze begroeiing afgewisseld wordt met open gebied om te foerageren op zaden en insecten (Poelmans *et al.* 1997). Ideaal is een agrarisch cultuurlandschap met diverse kleine landschapselementen. Ook natuurgericht akkerrandbeheer speelt waarschijnlijk een positieve rol in de aanwezigheid van Fazant in het landbouwgebied (Vergeer 2018). Deze voorkeur is bijvoorbeeld duidelijk zichtbaar in de hoge dichtheid van de Fazant in het houtwalrijke Maasheggengebied en slagenlandschap bij Capelle (Poelmans *et al.* 1997). Ook werd de helft van de Fazanten in het kwalitatieve onderzoek wat in Midden- en Oost-Brabant plaatsvond in 1988 in bosjes gevonden (Poelmans *et al.* 1997). Een derde voorbeeld waaruit de voorkeursbiotoop van de Fazant naar voren komt, is het voorkomen van de soort in de Grote Peel. Maar liefst 85% van de Fazantenterritoria in dit gebied bevinden zich op minder dan 500 meter van de buitenrand van het reservaat. De rand biedt hun dekking, van waaruit ze kunnen foerageren in het omliggende agrarische gebied (In West-Brabant is een vergelijkbaar patroon zichtbaar met de hoogste dichtheden in gebieden waar akkers, grasland en bosjes elkaar afwisselen. In de uitgestrekte, open landbouwgebieden van Midden en Oost-Brabant en in de uitgestrekte bos- en natuurgebieden ontbreekt de soort grotendeels (SWV 2007).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk en in Noord-Brabant een stabilisatie zien. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.

- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- POELMANS, W., VAN DIERMEN, J., CASPERS, T. & SIERDSEMA, H. 1997. Broedvogels van Midden- en Oost-Brabant. Provincie Noord-Brabant.
- SAMENWERKINGSVERBAND WESTBRABANTSE VOGELWERK GROEPEN (SWV). 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda.
- VAN SEGGELEN C. 1999. Vogels van de Grootte Peel; een eeuw avifauna in een veranderend hoogveenlandschap. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- TERLOUW S., DE JONG A., HAAN R., GEBUIS H. & JAQUET R. 2020. Avifauna van de Biesbosch: meer dan een eeuw vogelveranderingen. Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch. Strix Uitgeverij, Dordrecht.
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Noord-Holland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/93 is er een uitzet- en bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als ‘matig ongunstig’, vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Noord-Holland bevindt zich 7% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van ‘Least Concern’ in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

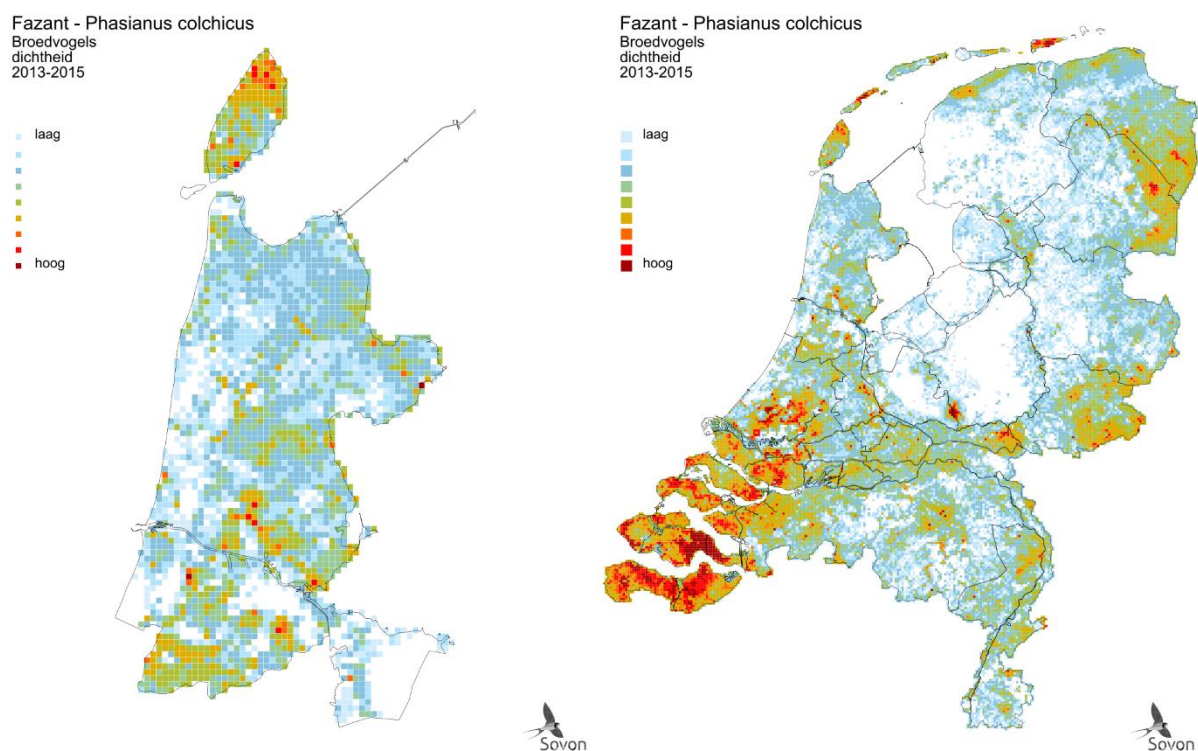
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen vier kilometer van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant komt zeer verspreid met lage dichtheden over de provincie Noord-Holland voor. De hoogste dichtheden bevinden zich op Texel en lokaal in de oude polders bij Wormer, Haarlemmermeer en Amstelveen (Scharringa *et al.* 2010). Wanneer de huidige verspreiding vergeleken wordt met de atlasperiode van 1998-2000, zijn er inmiddels beduidend minder gebieden met hoge dichtheden. Met name de afnames op Texel, in Hollands Kroon en West-Friesland zijn opvallend (Sovon 2023).

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Noord-Holland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

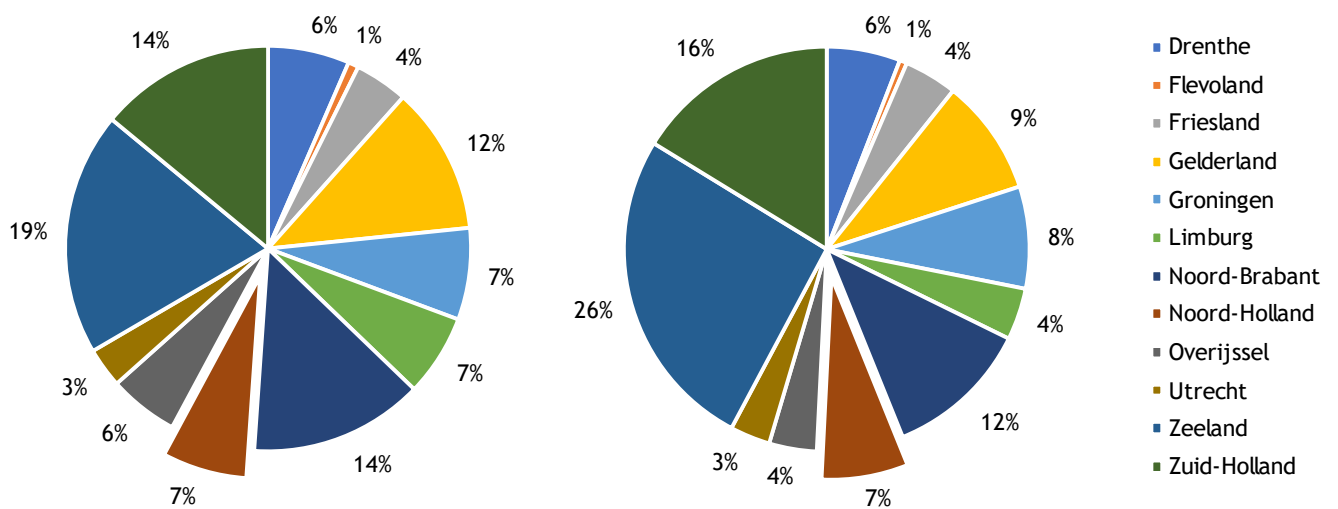
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 7% in de provincie Noord-Holland bevond (figuur 2, links). Dit komt neer op ca. 1.500-1.800 broedparen, wat in een landelijk perspectief een bescheiden aantal betreft. In de jaren 1981-1988 werd het aantal territoria in Noord-Holland nog op 3.000-6.000 geschat. In Noord-Holland is dan ook sprake van dezelfde dalende populatietrend als op landelijk schaal (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Noord-Hollandse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een matige afname zien, vergelijkbaar met de landelijke trend (figuur 4).

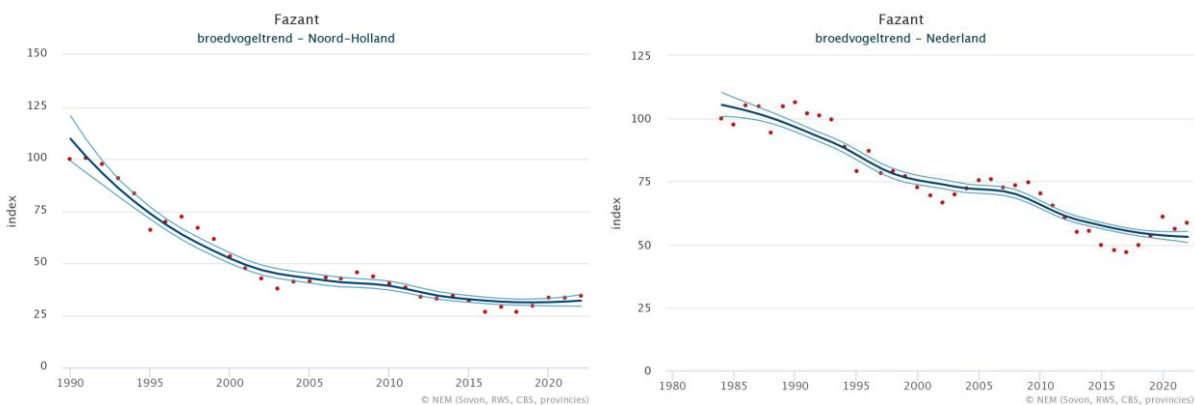
In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen

ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

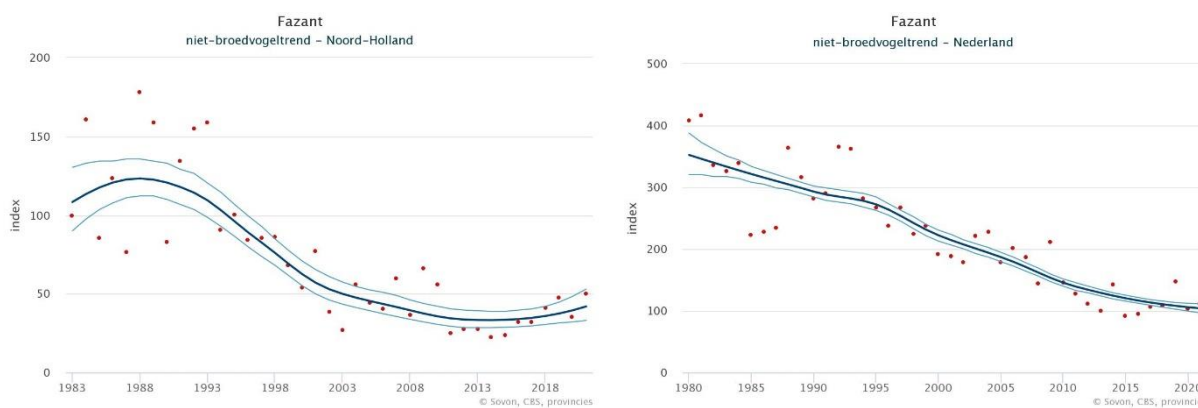
In de jaren zeventig herbergde alleen de Amsterdamse Waterleidingduinen al circa 1.200 territoria, in de periode 1983-1994 was dat aantal geslonken tot 75, in 1999 tot 40 en in 2004 werden nog slechts twee territoria vastgesteld (Scharringa *et al.* 2010). Ook in de rest van Noord-Holland daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In Duin en Kruidberg bij Santpoort, waar rond 1967 nog enkele honderden exemplaren zaten, werden er in 1988 nog slechts circa 50 vastgesteld (Ruitenbeek *et al.* 1990). Het aandeel in delen van het agrarisch gebied is minder snel gedaald, mogelijk doordat de dichtheden hier al niet hoog waren en lokaal de voedselomstandigheden gunstiger (mits voldoende ruigte en beschutting aanwezig bleef, zoals in de oude polders met een minder intensieve landbouw.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Noord-Holland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Noord-Holland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Noord-Holland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

Sinds de uitzetstop heeft een sterke verandering plaatsgevonden in de voorkeursbiotoop van de Fazant in Noord-Holland. In de jaren tachtig kwamen de hoogste dichtheden voor in de duinen, tegenwoordig bevindt de soort zich met name in het agrarisch cultuurland (uitgezonderd Texel) (Ruitenbeek & Zomerdijk 2010). Dit komt waarschijnlijk door enerzijds de toegenomen dichtheid van predatoren als havik en vos in het duingebied en anderzijds zijn grote delen van de veenweidegebieden in agrarisch cultuurlandschap ruiger geworden en/of verrijkt met (recreatie)bosjes. Ook de kleipolders zijn minder open geworden mede door verstedelijking en recreatiegebieden (Ruitenbeek & Zomerdijk 2010). Deze ontwikkelingen maken de Noord-Hollandse poldergebieden een geschikter leefgebied, door de combinatie van aanwezigheid van voldoende voedsel en dekking en een geringe predatiedruk (Scharringa *et al.* 2010). Toch blijven dichtheden, ook in agrarische gebieden, over het algemeen laag. Op de meeste plekken zijn niet meer dan een of twee territoria per 100 hectare aanwezig (Ruitenbeek & Zomerdijk 2010).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk en in Noord-Holland een stabilisatie zien. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.

- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- RUITENBEEK, W. & ZOMERDIJK, P. 2010. Vogels in Noord-Holland. Fazanten: zal onze oudste exoot verdwijnen? Tussen Duin & Dijk, 9(1), 10-11.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Overijssel - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/1993 is er een uitzetten bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Overijssel bevindt zich circa 6% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

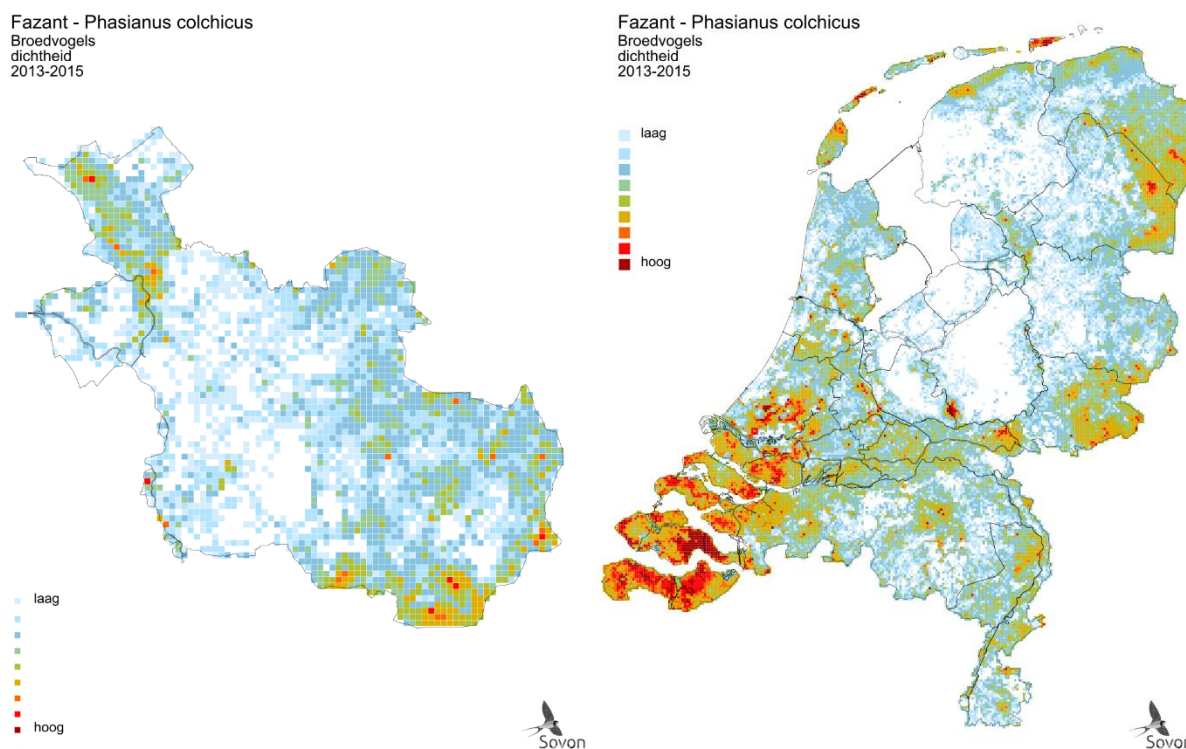
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een uitgesproken standvogel, meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). Binnen deze buitengrens is de aanwezigheid van Fazant in Overijssel echter erg wisselend. In grote delen van de provincie, met name in Salland, komt de soort niet tot nauwelijks voor (figuur 1). De hoogste dichtheden bevinden zich in Noordwest-Overijssel en het zuiden van Twente. Dit zijn beide regio's met een halfopen landschap met afwisselend graslanden en bosjes of houtwallen. Waarbij in Twente de concentraties zich vervolgens in de veen- en heidegebieden bevinden. Wanneer de huidige verspreiding vergeleken wordt met de periode 1998-2000, is het verdwijnen van de kern rondom Hardenberg opvallend (Sovon 2023). Ook de broedzekerheid is veranderd, in de periode 1973-1977 was de soort nog broedzeker in de hele provincie, terwijl dit in 2013-2015 nog slechts op enkele plekken het geval was (Sovon 2023).

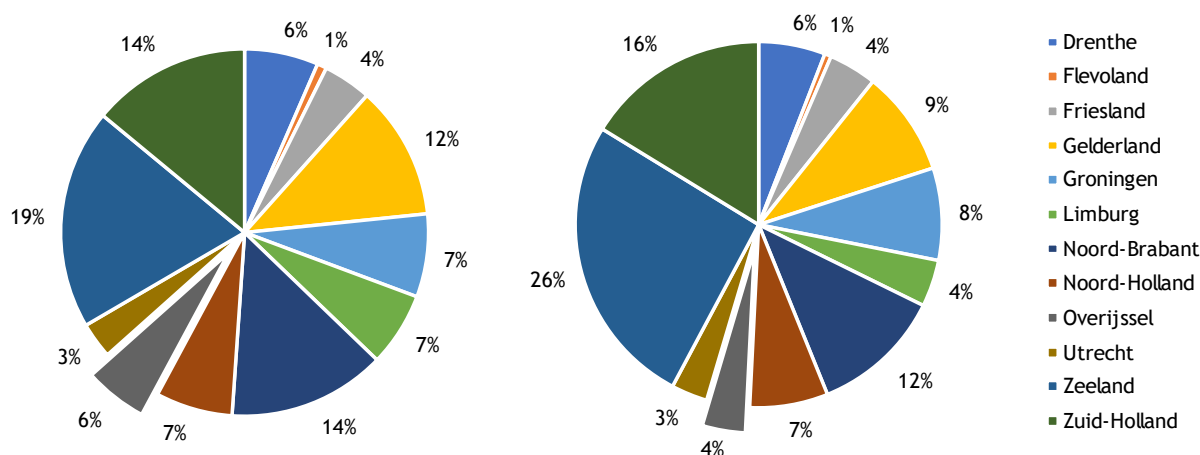
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Overijssel (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

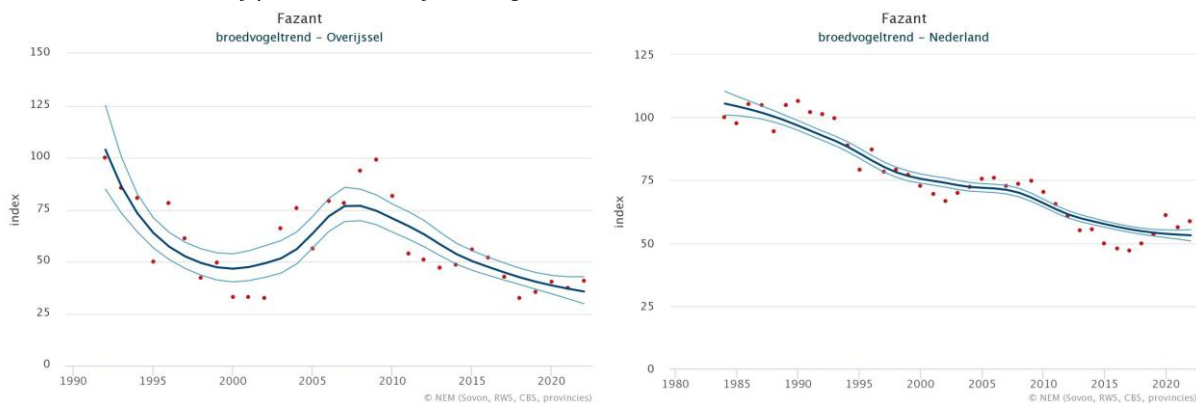
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 6% in de provincie Overijssel bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 1.300 – 1.600 broedparen, wat in een landelijk perspectief een bescheiden aantal betreft. Dit percentage ligt lager dan verwacht wordt op basis van het oppervlak van de provincie Overijssel met 8% van het landelijke oppervlak. In 1998 lag het geschatte aantal territoria alleen al in Twente op 2.500 (Knolle *et al.* 1998). De Overijsselse broedpopulatie laat op de lange termijn een matige afname zien overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). Net als de broedvogeltrend laat de Overijsselse winterpopulatie op de lange termijn een matige afname zien, net als de landelijke trend (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

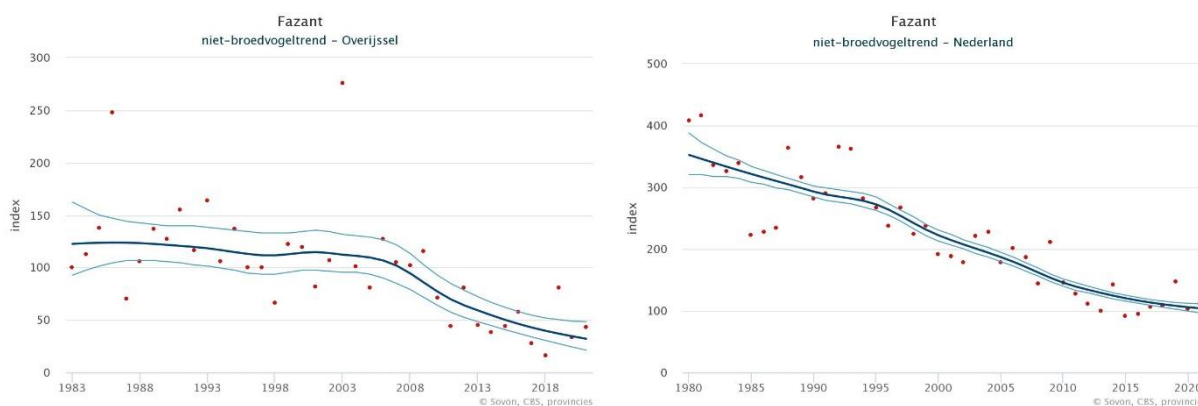
Ook in Overijssel daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In de Wieden werd in de periode 1982-1984 het aantal territoria nog geschat werd op 500-750 mannetjes, in 2009-2014 is dit aantal geslonken tot 130-140 paar (Brandsma *et al.* 2016). In de Weerribben is eenzelfde patroon te zien (van 25-100 paar naar 25-30 paar). Volgens Brandsma *et al.* (2016) heeft deze afname met name te maken met verbossing en predatie door vossen. Wat de oorzaak is van de korte opleving begin van deze eeuw is niet bekend. Overijssel grenst aan twee Duitse deelstaten, namelijk Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen. In Niedersachsen neemt de Fazantenpopulatie de laatste tien jaar ook duidelijk verder af. Dit gaf aanleiding tot een uitgebreid Duits onderzoek, waaruit kuikensterfte door een verminderd eiwitdieet als hoofdoorzaak naar voren kwam (Gräber *et al.* 2019). In Nordrhein-Westfalen is juist sprake van een positieve trend. Tussen de jaren 1989 en 1994 waren er nog 22.900-55.100 territoria in Westfalen, terwijl dit aantal in 2009 tussen de 65.000 en 92.000 lag (Grüneberg *et al.* 2013). In Nordrhein-Westfalen is het uitzetten van Fazanten echter nog steeds toegestaan, wat deze trend waarschijnlijk beïnvloed heeft.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Overijssel uitgelicht.

Figuur 3. Aantalontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Overijssel (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Overijssel (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

De Fazant leeft vooral in agrarisch cultuurlandschap, maar ook in andere gebieden met veel lage vegetatie, zoals venen en heidevelden (Knolle *et al.* 1998). Daarnaast hebben Fazanten een voorkeur voor kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, bosranden, verdrogende moerassen en door de mens verstoorte terreinen (Vergeer 2018). Belangrijk is hierbij ook dat er diverse kleine landschapselementen aanwezig zijn, zoals bosschages. In het Haaksbergerveen bijvoorbeeld, komt de soort vooral voor in de overgang van veen naar landbouwgrond, wat het belang van gevarieerde vegetatie bevestigt (Hazelhorst & van den Akker 1994). Momenteel is er in Overijssel meer potentieel dan bezet leefgebied. De meeste plekken waar de Fazant sinds de atlasperiode in 1998-2000 is verdwenen, bestaan namelijk uit agrarisch gebied, wat in principe geschikt leefgebied is voor de Fazant (Sovon 2022).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk een stabilisatie zien, in Overijssel is nog wel sprake van een afname. Er zijn echter ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen afbuigen, niet alleen landelijk maar ook in Overijssel. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRÄBER, R., STRAUß, E., RÖLFI NG, F. UND S. JOHANSHON. 2019. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2018 / 2019. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover, 132 Seiten ISSN 2197-9839

- GRÜNEBERG, C., SUDMANN, S.R., WEISS, J., JÖBGES, M., KÖNIG, H., LASKE, V., SCHMITZ, M. & SKIBBE, A. 2013. Die Brutvögel Nordrhein-Westfalens. NWO & LANUV (Hrsg.), LWL-Museum für Naturkunde, Münster.
- HAZELHORST, H. & VAN DEN AKKER, P. Avifauna Haaksbergerveen. 1994.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KNOLLE, P., LANJOUW, R & DE BY, R. 1998. Vogels in Twente. Boekhandel Broekhuis, Hengelo.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Utrecht - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/93 is er een uitzet- en bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het riviereengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Utrecht bevindt zich 3% van de Nederlandse populatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

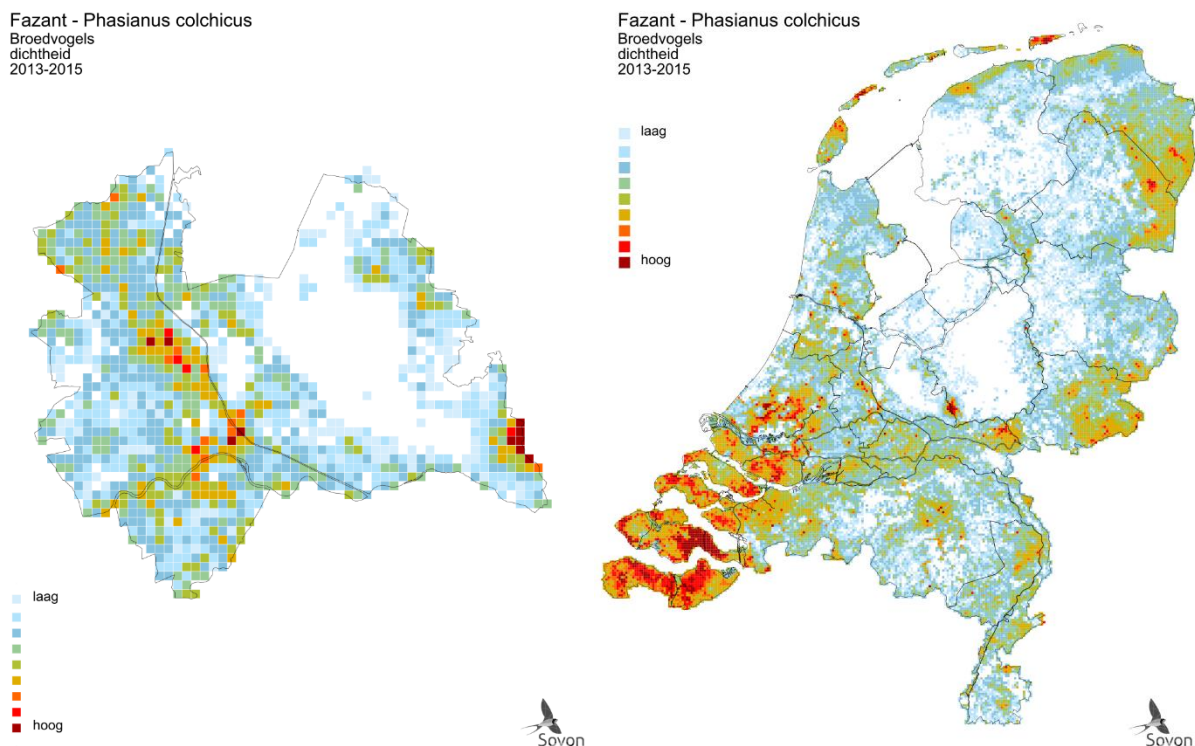
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). Binnen het areaal hebben wel veranderingen plaatsgevonden. De dichtheid van Fazant op de Utrechtse Heuvelrug was altijd al laag, maar is tussen 1998-2000 en 2013-2015 nog verder afgenomen (Sovon 2023) (figuur 1 links). Elders in de provincie Utrecht zijn vergelijkbare afnames te zien. Zo werden in de periode 1998-2000 nog opvallend veel Fazanten rondom Wijk bij Duurstede waargenomen, maar is deze kern in 2013-2015 niet terug te zien (figuur 1 links). Rondom de steden Utrecht en Veenendaal is juist een toename in de dichtheid Fazanten te zien.

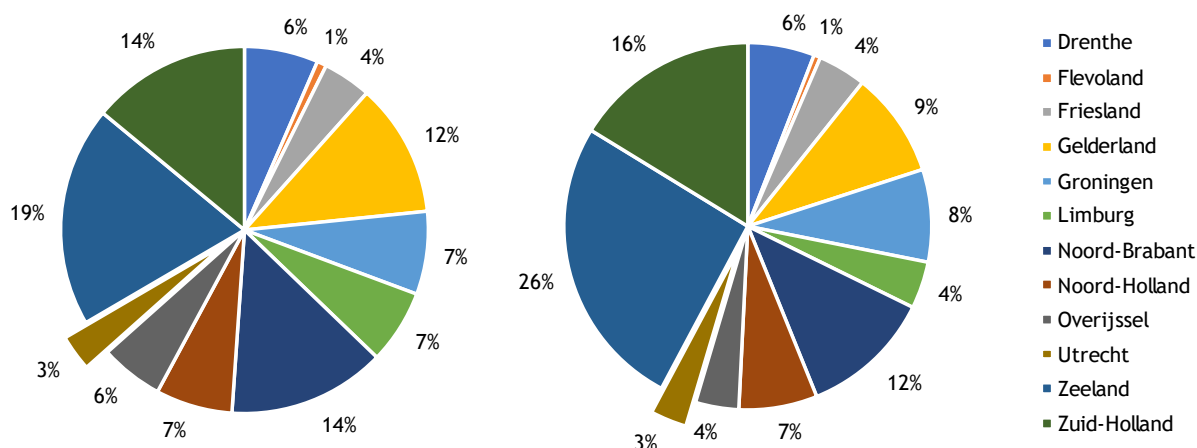
Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Utrecht (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

2. Populatie

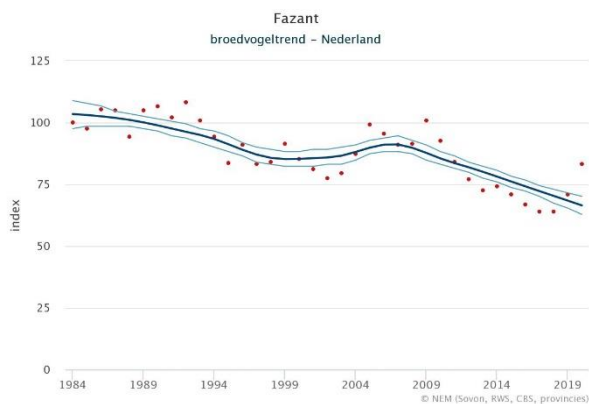
De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 3% in de provincie Utrecht bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 600-800 broedparen, wat in een landelijk perspectief na Flevoland het kleinste aandeel betreft. Utrecht is ook de provincie met het kleinste aandeel oppervlak van Nederland (4%), wat het lage aantal broedparen mogelijk ook verklaart. Vanwege het lage aandeel, is er van de Utrechtse broedpopulatie geen trend beschikbaar. De landelijke populatietrend van de Fazant als broedvogel laat een matige afname zien op de lange termijn (figuur 3). De Utrechtse winterpopulatie laat een iets andere trend zien dan de landelijke winterpopulatie. De landelijke trend laat namelijk op de lange termijn een afname zien, terwijl de Utrechtse trend na een stabiele periode en een periode van afname, nu een lichte toename laat zien (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

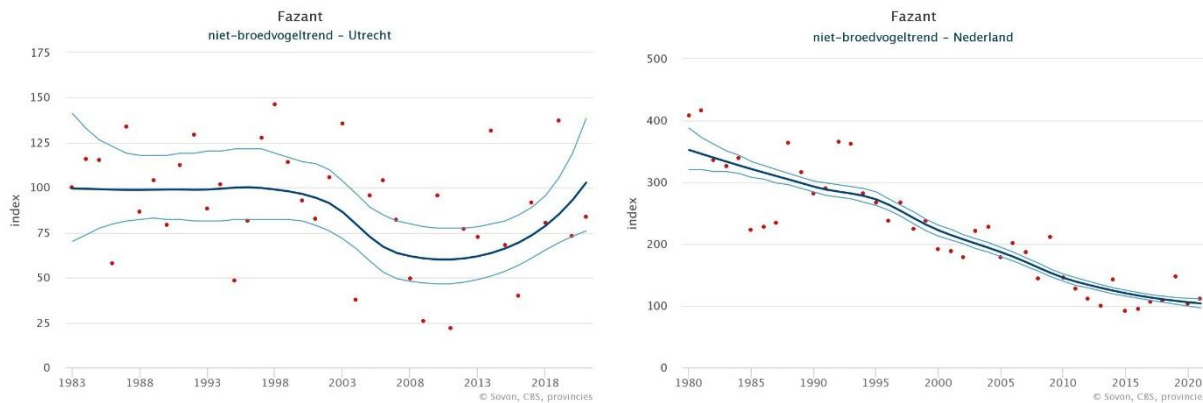
Op provinciaal niveau zijn er voor Utrecht niet veel cijfers bekend. De cijfers die wel bekend zijn, laten juist een toename in plaats van een afname zien. Zo nam het aantal broedparen in de gemeente Nieuwegein toe van 11 paren in 1967 naar maar liefst 143 paren in 2007 (Abel *et al.* 2009). Alleen al in de periode 1997-2007 is het aantal territoria hier dus met 81% gestegen. Deze stijging heeft vooral plaatsgevonden buiten het bebouwde gebied. Als mogelijke oorzaken van deze sterke toename worden een toegenomen areaal kruidenvegetatie, het ontbreken van predatoren als Havik en Vos en het achterwege blijven van de (plezier)jacht in gebieden die dicht tegen de bebouwing aanliggen (Abel *et al.* 2009). Gegevens van broedvogelinventarisaties in Botshol, een gebiedje ten noorden van de Vinkeveense plassen, laten een vrij stabiele situatie zien. In de jaren zeventig kwam het aantal territoria hier al gemiddeld op ongeveer 5 uit, wat in 2010 nog steeds het geval was (Natuurmonumenten Beheereenheid Vechtplassen 2010).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Utrecht uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in Nederland. Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Utrecht (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

Het meest geschikte biotoop voor de Fazant is agrarisch cultuurlandschap. Ook bosjes, grienden, oeverhoeken, bosranden en ruderaal terreinen vormen een gunstig leefgebied voor de soort (Abel *et al.* 2009). Van belang is vooral dat de Fazant voldoende dekking en broedgelegenheid heeft, wat bereikt kan worden door de aanwezigheid van kleine landschapselementen zoals bosjes, houtwallen, struiken, rietruigte en kreekrestanten (Vergeer 2018).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, de korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) duidt op een afname van gemiddeld bijna 1% per jaar. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). Echter er zijn ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen afbuigen, niet alleen landelijk maar ook in Utrecht. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- ABEL, G., VAN VLIET, M., STOOPENDAAL, W., DE BRUIJN, L., LICHTENBELD, H., DE NOOIJER, P. & KORVERBENSCHOP, D. 2009. Broedvogels in Nieuwegein. Vogelwacht Utrecht, Nieuwegein.
- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- NATUURMONUMENTEN BEHEERENHEID VECHTPLASSEN. 2010. Broedvogelinventarisatie Botshol, verslag 2010. Intern verslag van vrijwilligers. Publieksversie.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Zeeland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/93 is er een uitzet- en bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübben 2000). Fazanten komen hoofzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het riviereengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Zeeland bevindt zich 19% van de Nederlandse broedpopulatie en 26% van de winterpopulatie. De EU-broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

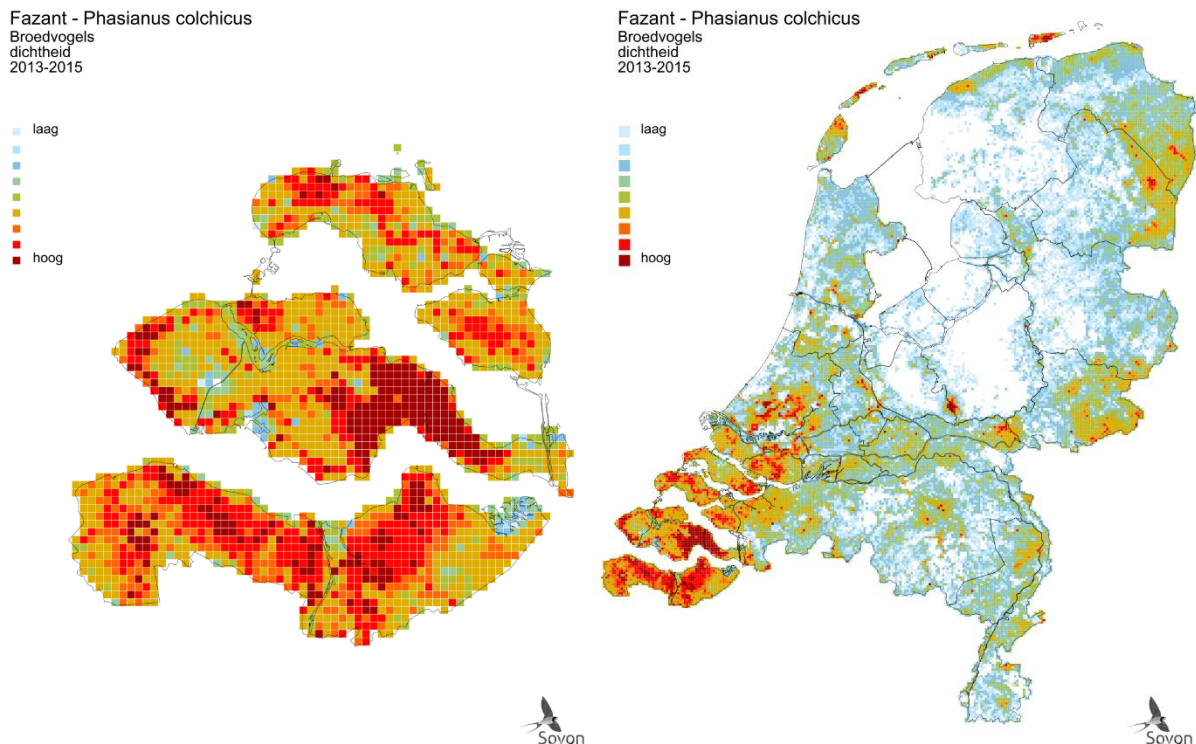
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). De Fazant wordt in heel binnendijs Zeeland aangetroffen als standvogel en vrijwel overal in hoge dichtheden (figuur 1). De hoogste dichtheden bevinden zich in Zuid-Beveland, maar ook in Zeeuws-Vlaanderen is de soort nog in hoge dichtheden aanwezig. De enige plekken in Zeeland waar weinig Fazanten voorkomen, zijn het Verdronken Land van Saefthinghe, rond de haven van Vlissingen en rond het Veerse Meer. In vergelijking met de dichtheid van de Fazant in Zeeland in 1998-2000 (Sovon 2023), zijn er qua verspreiding geen grote verschillen te zien. In 1998-2000 was de regio Terneuzen min of meer onderbezet, dit is in 2013-2015 niet meer terug te zien. De lage dichtheden in het Verdronken Land van Saefthinghe en bij de haven van Vlissingen waren ook in 1998-2000 al duidelijk zichtbaar.

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Zeeland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

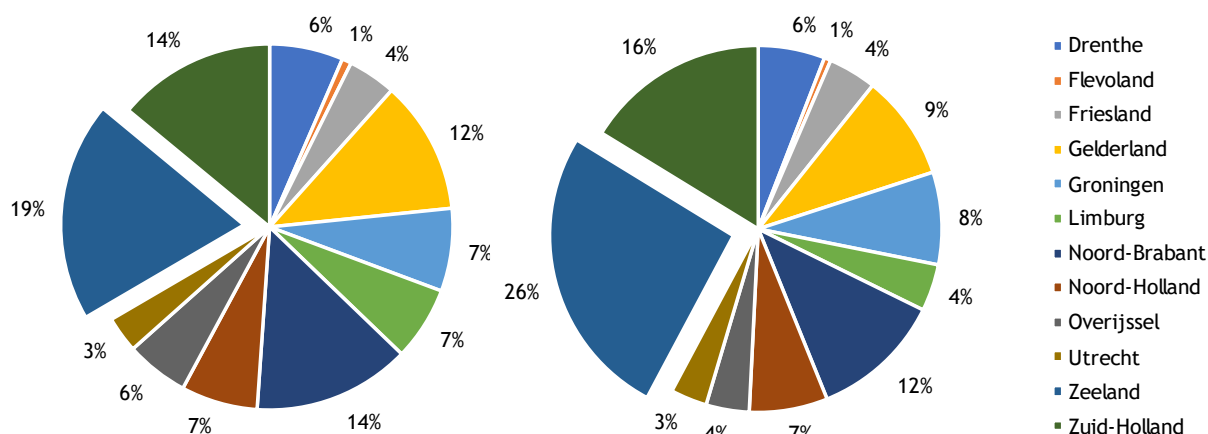
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 19% in de provincie Zeeland bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 4.000 – 4.900 broedparen, wat in een landelijk perspectief grote aantallen betreft. Zeeland heeft zelfs het grootste aandeel Fazanten van alle provincies. Ook ten opzichte van het aandeel oppervlak van Nederland wat Zeeland inneemt (7%) zijn de aandelen opvallend hoog. Voor 1983-1991 werd het aantal territoria in Zeeland op 4.000-6.000 geschat door Vergeer & van Zuylen (1994), maar volgens Meininger (2022) is dit waarschijnlijk een onderschatting. De Zeeuwse broedpopulatie laat op de lange termijn, vanaf 2002, een matige afname zien overeenkomstig de landelijke trend (figuur 3). In de winter verdubbelt de landelijke populatie zich naar 50.000-100.000 exemplaren. Hiervan verblijft zo'n 26% in Zeeland, wat neerkomt op ca. 13.000 – 26.000 vogels (figuur 2 rechts). De populatietrend van de

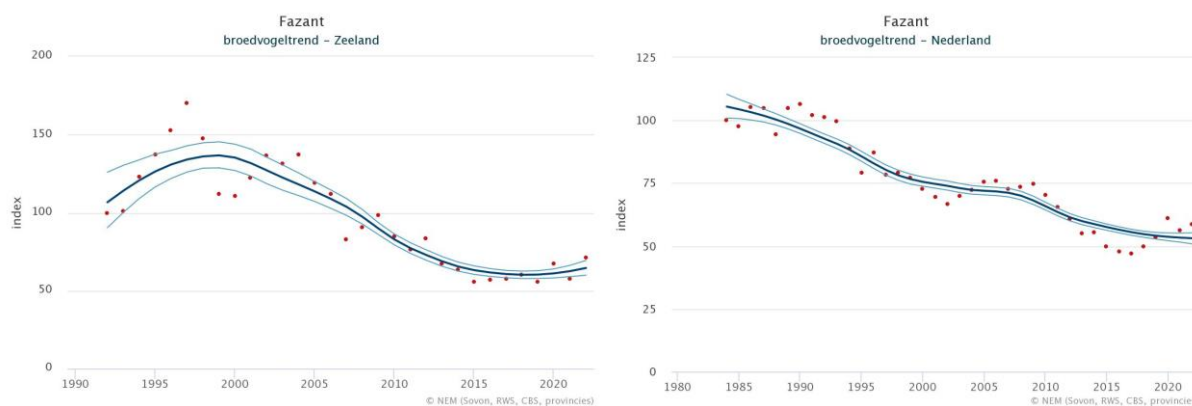
Zeeuwse winterpopulatie wijkt af van die van zowel de broedvogeltrend als de landelijke niet-broedvogeltrend. De afname van de Zeeuwse winterpopulatie is namelijk later ingezet dan de landelijke, in 2008 in plaats van in 1980 (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

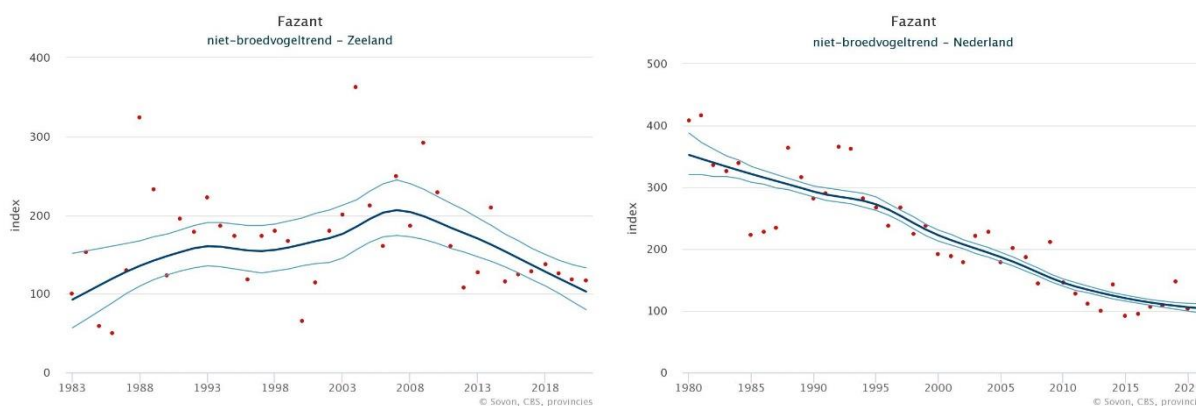
Ook in Zeeland daalde het aantal Fazanten aanzienlijk. Waar de gemiddelde dichtheid in Zeeland op basis van tellingen in de Braakman in 1985 nog op 7,1 hanen/100 hectare (exclusief water) werd geschat (Castelijns *et al.* 1986), waren dit in 2016 nog maar 3,2 hanen/100 hectare (Henk Castelijns). De afschotcijfers laten eenzelfde patroon zien, waar alleen al tussen het seizoen 2011/12 en het seizoen 2015/16 een halvering van het aantal geschoten Fazanten werd vastgesteld (van 6.000 naar 3.000 per jaar) (Meininger 2022). Ook in Zeeland is het uitzetverbod een oorzaak van deze achteruitgang, al wijzen meerdere waarnemingen van grote groepen fazanten (die onder natuurlijke omstandigheden zelden met meer dan tien bij elkaar gezien worden) erop dat er nog steeds niet-natuurlijke populatieaanvulling plaatsvindt (Meininger 2022). Uitzetting vindt dus nog steeds plaats, in alle delen van Zeeland.

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Zeeland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Zeeland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Zeeland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

In Zeeland is de Fazant tegenwoordig een soort die vooral wordt aangetroffen in de duinen en in het landelijke gebied, met name wanneer hier kleine landschapselementen aanwezig zijn zoals overhoekjes, ruigte, struweel, bosjes, kreekranden of hagen. Deze landschapselementen bieden de Fazanten broedgelegenheid en enige dekking (Meininger 2022). Landschappelijke aanpassingen lijken hier en daar ook te werken in het aantrekken van Fazanten. Zo was de dichtheid van Fazanten rond faunaranden, gerealiseerd vanuit het oogpunt van agrarisch natuurbeheer, in 2010-2012 bijna vier keer zo hoog als in andere delen van agrarisch Zeeland (Vergeer et al. 2013). In de jaren tachtig was de soort in Walcheren het meest talrijk in de binnenduinrand (15-32 territoria/100 hectare), gevolgd door jonge bossen en buitenplaatsen (5-15 territoria/100 hectare) en meer besloten agrarisch gebied met wegbeplanting, struwelen en jonge aanplant (2-5 territoria/100 hectare). Laagste dichtheden werden toen gezien in open agrarisch gebied (<1 territorium/100 hectare) (Walhout & Twisk 1998).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk een stabilisatie zien, in Zeeland is nog wel sprake van een afname. Er zijn echter ontwikkelingen die de trend mogelijk kunnen afbuigen, niet alleen landelijk maar ook in Zeeland. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CASTELLJNS, H., CAPELLO, M., POORTVLIET, J. & JANSE, M. 1986. Vogels van het Braakmangebied. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- MEININGER, P. (red.). 2022. Avifauna Zeelandica. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VERGEER, J.W., OOMEN, D., KAMPICHLER, C., MARX, L., SIERDSEMA, H. & ZOETEBIER, D. 2013. Beleidsmonitoring broedvogels EHS en beheergebieden in Zeeland 2010-2012. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen
- VERGEER, J.W. & VAN ZUYLEN, G. 1994. Broedvogels van Zeeland. KNNV; Sovon, Utrecht
- WALHOUT, J. & TWISK, F. 1998. Vogels van Walcheren. Stichting Avifauna van Walcheren, Walcheren

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.

Provinciale factsheet vogelsoorten Wildlijst

Provincie Zuid-Holland - Fazant *Phasianus colchicus*

I. Algemene kerninformatie

1. Kenschets

De Fazant is een volbloed standvogel (Bijlsma *et al.* 2001). Oorspronkelijk werd de soort gekweekt en uitgezet ten behoeve van de jacht (ten Den 1989), echter vanaf het seizoen 1992/93 is er een uitzet- en bijvoerverbod van kracht. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het uitzetten lokaal gecontinueerd is (Hübbsen 2000). Fazanten komen hoofdzakelijk voor in kleinschalig of door dijken doorsneden akkerland, verdrogende moerassen, bosranden en ruderaal terreinen. Volwassen vogels eten vooral plantaardig voedsel, jonge vogels hebben daarentegen eiwitrijk voedsel nodig in de vorm van insecten. De hoogste relatieve dichtheid aan broedvogels bevindt zich in Zuidwest-Nederland, zowel in de duinen als het landelijk gebied (figuur 1).

Foto: Jan Nijendijk (bron: Saxifraga)

Hoge dichtheden aan broedparen worden ook waargenomen op de Waddeneilanden, in de Drents-Groningse Veenkoloniën, de Achterhoek, het rivierengebied en plaatselijk in Noord- en Midden-Limburg. De verspreiding in de winter is grotendeels hetzelfde als die tijdens de broedtijd.

2. Staat van Instandhouding

De Fazant wordt vaak als exoot beschouwd (Sovon 2020), maar dat is in formele zin niet het geval¹. Conform de criteria van de Rode Lijst wordt een niet van nature in Nederland voorkomende soort, die voor 1900 al ingeburgerd was, niet beschouwd als een exoot. De Fazant is de enige in Nederland voorkomende soort die aan dit criterium voldoet (Bijlsma *et al.* 2001, van Kleunen *et al.* 2017). Op grond hiervan is de Fazant een van nature in Nederland voorkomende soort, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

Aangezien Fazant een standvogel is, is de Staat van Instandhouding voor maar één populatie beoordeeld, namelijk de populatie die jaarrond in Nederland aanwezig is. De landelijke Staat van Instandhouding is beoordeeld als 'matig ongunstig', vanwege een afnemende populatietrend (gemiddeld minder dan 1% per jaar sinds de periode 2000-2004) en afname van de kwaliteit van het leefgebied (Sovon 2022, Sovon 2023, Foppen & Vogel, 2022).

Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst-perspectief	Totaal
gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

In provincie Zuid-Holland bevindt zich circa 14% van de Nederlandse populatie. De EU- broedpopulatie omvatte in de periode 2013-2018 naar schatting tussen de 2,5 en 3,5 miljoen vogels en was stabiel (EIONET 2022). Op basis hiervan wordt ingeschat dat in Nederland ca. <0,1% van de Europese populatie is. De Fazant is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

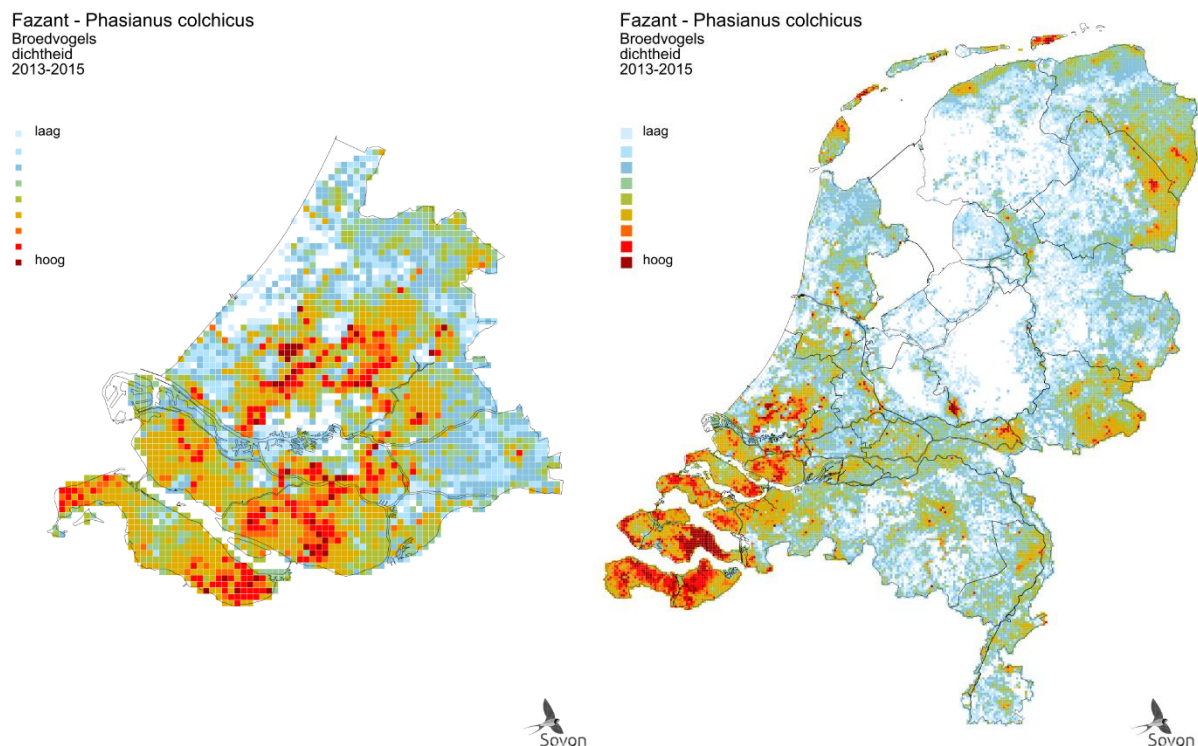
¹ <https://minlv.nederlandsesoorten.nl/content/fazant-phasianus-colchicus>

II. Broed- en winterpopulatie

De Fazant is een standvogel; meer dan 95% van de geringde vogels in Europa wordt binnen 4 km van de ringplaats terug gemeld (Cramp & Simmons 1980). Omdat de verspreiding in de winter grotendeels hetzelfde is als tijdens de broedtijd, worden beide populaties gezamenlijk behandeld.

1. Verspreiding

Het verspreidingsgebied, de buitengrens rond de daadwerkelijke verspreiding, is sinds de eerste atlasperiode in 1973-1977 niet gekrompen (Sovon 2022). Dit geldt voor Nederland, maar ook voor Zuid-Holland. Wel is het aantal plaatsen met hoge dichtheden Fazanten in de provincie afgenomen. Ook de broedzekerheid is in grote delen van Zuid-Holland afgenomen van zeker naar waarschijnlijk (Sovon 2023). Wanneer de relatieve dichtheid van de Fazant in Zuid-Holland in 2013-2015 (figuur 1 links) vergeleken wordt met die van 1998-2000 (Sovon 2023), valt met name de afname in Goeree-Overflakkee, de Hoeksche Waard en Voorne-Putten op. In 1998-2000 komt de Fazant nog in deze gehele regio's in grote getalen voor, terwijl dit in 2013-2015 meer gegroepeerd is, bijvoorbeeld rond het meest westelijke en meest oostelijke punt van Goeree-Overflakkee. Ook de dichtheden in het noorden van de provincie zijn afgenomen, in 1998-2000 waren er nog *hotspots* bij Lisse en Leimuident.

Figuur 1. Verspreiding van de Fazant als broedvogel in provincie Zuid-Holland (links) en Nederland (rechts) in de periode 2013-2015. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2018). De Fazant is standvogel, de broedverspreiding weerspiegelt ook de jaarrondverspreiding.

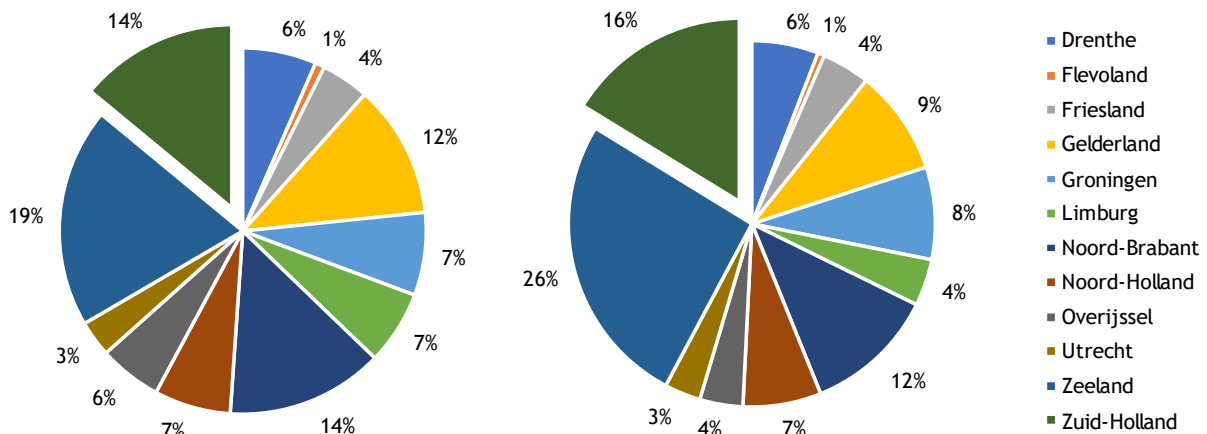
2. Populatie

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie werd in 2018-2020 geschat op 21.000-26.000 broedparen, waarvan zich zo'n 14% in de provincie Zuid-Holland bevond (figuur 2 links). Dit komt neer op ca. 2.900 – 2.600 broedparen, wat in landelijk perspectief vrij hoge aantallen betreft. Enkel Zeeland herbergt een grotere populatie Fazanten, en enkel Noord-Brabant evenaart dit aantal. Ook ten opzichte van het aandeel oppervlakte van Nederland dat Zuid-Holland bestrijkt (8%) zijn de aantallen Fazanten in de provincie opvallend hoog. De Zuid-Hollandse broedpopulatie laat op de lange termijn, vanaf 1990, een afname zien die iets sterker is dan de landelijke trend (figuur 3). Landelijk neemt de Fazant namelijk jaarlijks met 3,1% af, terwijl dit getal in Zuid-Holland op 4,6% ligt. Hiervan verblijft zo'n 16% in Zuid-Holland wat neerkomt op ca. 8.000-16.000 vogels (figuur 2 rechts). Net als de broedvogeltrend laat de Zuid-Hollandse winterpopulatie op de lange termijn, vanaf 1983, een afname zien. Wel begint de afname

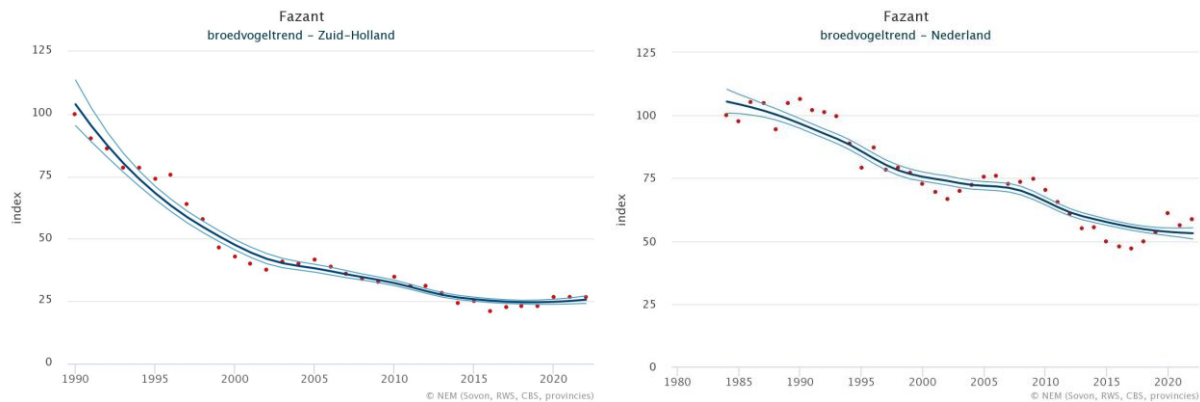
van de winterpopulatie Fazanten in Zuid-Holland op een later moment (begin jaren negentig in plaats van begin jaren tachtig) dan de landelijke afname (figuur 4).

In de jaren zestig en zeventig is de soort in Nederland sterk afgenomen (ten Den 1989). De afschotcijfers zijn tussen 1966 en 1986 gehalveerd, wat kan wijzen op een sterke afname van de populatie (Bijlsma *et al.* 2001). De hoge dichtheid in de jaren zeventig kwam door het uitzetten van grote aantallen Fazanten voor de jacht. Waarnemingen van 50 of meer vogels buiten de broedtijd dateren dan ook uit deze periode. Van 1986-1991 werd een overgangperiode richting het beëindigen van de uitzettingen ingesteld (waarin ca. 50.000 vogels per jaar maar hoogstwaarschijnlijk meer werden uitgezet; Bijlsma *et al.* 2001), waarna vanaf het seizoen 1992/1993 geen ontheffingen meer zijn verleend voor het uitzetten van Fazanten. Het uitzetverbod in combinatie met een aantal strenge winters, geïntensiveerde landbouw en de vervanging van graan door maïs zullen zeker bijgedragen hebben aan een lagere landelijke stand van de populatie (ten Den 1989, Bijlsma *et al.* 2001).

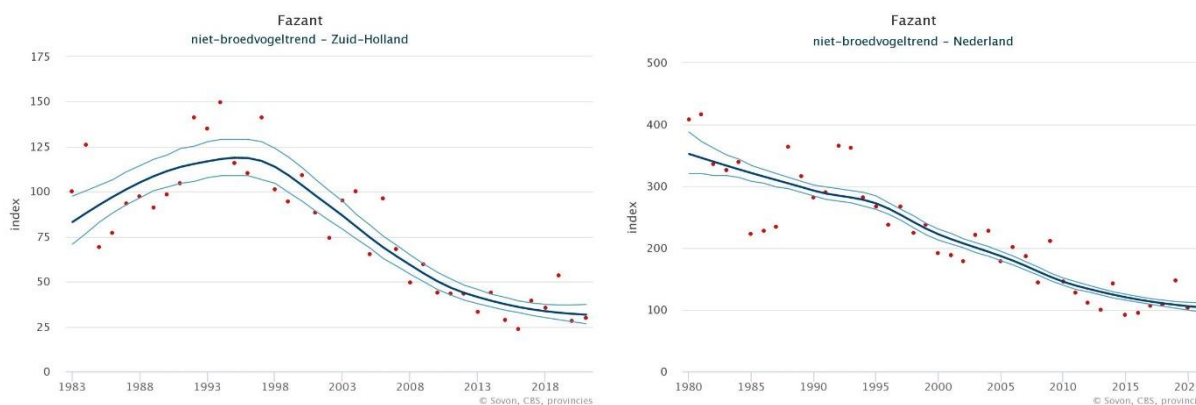
Ook in Zuid-Holland daalde het aantal Fazanten tussen de jaren zeventig en negentig aanzienlijk. In de Biesbosch werd het aantal territoria van Fazanten in 1985 nog op 1.900-2.100 geschat, waar in 1999 nog maar 200-400 territoria van over waren (Terlouw *et al.* 2020). De populatie lijkt zich op een laag niveau te stabiliseren. Ook in de regio tussen Katwijk en Scheveningen is dit het geval, hier werden jaarlijks duizenden jonge fazanten uitgezet ten behoeve van de jacht, maar eind jaren zeventig kwam dit tot een einde. Omdat de Fazant in de regio vroeger niet werd geïventariseerd, gaat het om schattingen, maar ook hier geldt dat er een afname heeft plaatsgevonden en de populatie zich nu min of meer stabiliseert. De dichtheid van 15 hanen per 100 hectare komt overeen met die van de Zeeuwse duinen (van der Meer 1996).

Figuur 2. Aanwezigheid van de Fazant als broedvogel (links) en wintervogel (rechts) per provincie in de periode 2013-2015, met daarbij provincie Zuid-Holland uitgelicht.

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Fazant als broedvogel in provincie Zuid-Holland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 2002=100 en 1984=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Fazant als niet-broedvogel in provincie Zuid-Holland (links) en Nederland (rechts). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (respectievelijk 1983=100 en 1980=100) en het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval.

3. Leefgebied en toekomstperspectief

De Fazant is een soort die leeft in agrarisch cultuurlandschap, met name wanneer hier nog diverse kleine landschapselementen aanwezig zijn. Voorbeelden van zulke landschapselementen zijn bosjes, houtwallen, struweel, rietruigten en kreekrestanten (Vergeer 2018). Deze voorkeur wordt bijvoorbeeld bevestigd door het voorkomen van de Fazant in de Alblasserwaard, waar de soort alleen aanwezig is in “...polders met voldoende beschutting, zoals pestbosjes etc...” (Natuur- en Vogelwacht “de Alblasserwaard” 2011). In de Biesbosch is eenzelfde beeld te zien, hier komt de Fazant met name voor in verdroogde rietvelden, ruigten en vrij open wilgenbossen. Als ze in de polders gezien worden, is dit op de grens met bosjes of struweel (Terlouw *et al.* 2020).

Het landelijke toekomstperspectief van de Fazant wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld, mede door de dalende trend. Deze afname is vooral te wijten aan een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied, waaronder de schaalvergroting en intensivering van de landbouw, de (mede) daarmee verbonden afnemende voedselbeschikbaarheid en hogere sterfte door toegenomen predatiedruk door minder dekking (Liebing 2016, Vergeer 2018). Ook een hogere verkeersdruk kan mogelijk een rol spelen (Jagersvereniging 2022). De korte termijntrend (afgelopen 12 jaar) laat landelijk een stabilisatie zien, in Zuid-Holland is sprake van een afname. Indien het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt voortgezet, dan zijn in de agrarische leefgebieden ‘droge en natte dooradering’ relatief snel kwaliteitsverbeteringen op enige schaal te verwachten. In poldergebieden profiteren Fazanten van aanleg van nieuwe natte natuur en recreatieve beplanting.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, Oxford.
- TEN DEN P.G.A. 1989. Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN-rapport 89/19. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- HÜBBEN G.J.H.W. 2000. Naleving uitzetverbod voor fazanten ten behoeve van de jacht. Algemene Inspectiedienst.
- FOPPEN R. & VOGEL R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- LIEBING J. 2016. Fasan. Pp. 46-49 in: Gräber R., Strauß E. & Johanson S. Wild und Jagd – Landesjagdbericht 2015 / 16. Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.), Hannover
- VAN DER MEER, H.P. 1996. Atlas van broedvogels tussen Katwijk en Scheveningen: een inventarisatie in het kader van de MER diep-infiltratie fase II. Duinwaterbedrijf Zuid-Holland
- NATUUR- EN VOGELWACHT “DE ALBLASSERWAARD”. 2011. Vogels van de Alblasserwaard. Natuur- en Vogelwacht, Hardinxveld-Giessendam
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2023. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>. Geraadpleegd op 09/3/2023
- TERLOUW, S., DE JONG, A., HAAN, R., GEBUIS, H. & JAQUET, R. 2020. Avifauna van de Biesbosch. Strix Uitgeverij, Dordrecht
- VERGEER J.W. 2018. Fazant *Phasianus colchicus*. Pp. 152-153 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Geraadpleegde websites

- EUROPEAN ENVIRONMENT INFORMATION AND OBSERVATION NETWORK (EIONET). 2022. Population status and trends at the EU and Member State levels. <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12>. Geraadpleegd op 03/11/2022.
- JAGERSVERENIGING. 2022. Fazant. <https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/fazant/#voorkomen>. Geraadpleegd op 03/11/2022.